

OPINNÄYTETYÖ

Yhdessä -kaikilla toiminnan tasoilla
Pelastuspalveluseminaarit yhteistyön kehittäjänä

Ikonen Suvi

Yhteisöpedagogi AMK

(210 op)

(2/2025)

TIIVISTELMÄ

Humanistinen ammattikorkeakoulu
Yhteisöpedagogi AMK

Tekijät: Ikonen Suvi
Opinnäytetyön nimi: Yhdessä -kaikilla toiminnan tasoilla
Sivumäärä: 49 ja 3 liitesivua
Työn ohjaaja(t): Riikonen Satu
Työn tilaaja(t): Pelastuspalveluseminaarin järjestelytyöryhmä

Tämä opinnäytetyö tarkastelee pelastuspalveluseminaarien roolia Vapaaehtoisen pelastuspalvelun (Vapepa) ja viranomaisten välisen yhteistyön kehittämisessä. Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää, miten seminaarit ovat edistäneet yhteistyötä ja vahvistaneet yhteistoimintaa erityisesti käytännön harjoitusten kautta. Lisäksi työ pyrkii tunnistamaan konkreettisia tuloksia, joita seminaareilla on saavutettu, sekä havaitsemaan uusia kehittämiskohteita.

Opinnäytetyö koostuu sekä laadullisista että määrällisistä menetelmistä. Laadullinen aineisto kerättiin haastatteleamalla seminaarien järjestelytoimikunnan jäseniä ja asiantuntijoita, kun taas määrällinen aineisto saatiin kyselylomakkeella, joka toteutettiin Saariselän pelastuspalveluseminaarissa marraskuussa 2024. Haastatteluissa keskityttiin kartoittamaan järjestelytoimikunnan ja asiantuntijoiden näkemyksiä seminaarien roolista yhteistyön kehittämisessä, kun taas kyselylomakkeella kerättiin laajemmin osallistujien mielipiteitä ja kehittämisehdotuksia. Aineistojen analysoinnissa hyödynnettiin Excel-ohjelmaa sekä sisällönanalyysia.

Tulokset osoittavat, että pelastuspalveluseminaarit ovat merkittävä alusta yhteistyön kehittämiselle. Seminaarit tarjoavat osallistujille mahdollisuuden verkostoitua, jakaa tietoa ja kehittää yhteistyökäytäntöjä. Ne ovat johtaneet parempaan valmiuteen ja tehokkaampaan yhteistoimintaan hätätilanteissa. Opinnäytetyössä nostetaan esiin myös kehittämisehdotuksia, joiden avulla seminaarien sisältöä ja toimintatapoja voidaan entisestään tehostaa.

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että pelastuspalveluseminaarit ovat tehokas tapa vahvistaa Vapepan ja viranomaisten välistä yhteistyötä. Suosituksena on jatkaa seminaarien järjestämistä ja kehittää niiden sisältöä entistä osallistavammaksi ja vuorovaikutteisemmaksi.

Asiasanat: pelastuspalveluseminaari, yhteistyö, Vapepa, viranomaisyhteistyö, yhteistoimintaharjoitukset

ABSTRACT

Humak University of Applied Sciences
Bachelor of Humanities, Bachelor`s Degree

Author: Ikonen Suvi
Title: Together at all levels of operation
Number of Pages: 49 and 3 attachment pages
Supervisor(s): Riikonen Satu
Commissioned by: Rescue service seminar, working group

This thesis examines the role of rescue service seminars in improving cooperation between the Voluntary Rescue Service (Vapepa) and the authorities. The aim is to investigate how these seminars have fostered cooperation and strengthened joint efforts, particularly through practical exercises. The thesis also seeks to identify tangible outcomes of the seminars and highlight areas for further development.

The thesis uses both qualitative and quantitative methods. Qualitative data were collected through interviews with members of the seminar organising committee and experts, while quantitative data were collected through a survey conducted at the Saariselkä Rescue Services Seminar in November 2024. The interviews focused on the organising committee's and experts' perspectives on the role of seminars in developing cooperation, while the survey captured broader participant feedback and suggestions for improvement. Data analysis was carried out using Excel and content analysis techniques.

The results indicate that Rescue Service seminars are an important platform for developing collaboration. They provide opportunities for participants to network, share knowledge and improve collaborative practices. These seminars have contributed to improved preparedness and more effective joint operations in emergency situations. The thesis also provides recommendations for further improving the content and practices of the seminars to make them more engaging and interactive.

In conclusion, rescue service seminars are an effective means of strengthening cooperation between Vapepa and the authorities. It is recommended that these seminars continue to be organised and that their content be further developed to encourage greater participation and interaction.

Keywords: rescue service seminar, collaboration, Vapepa, authority cooperation, joint exercises

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO.....	5
2	VAPAAEHTOINEN PELASTUSPALVELU	8
3	PELASTUSPALVELUSEMINAARI.....	12
	3.1 Pitkä historia	13
4	VAPAAEHTOISTYÖ.....	18
	4.1 Kolmas sektori	19
	4.2 Mikä vapaaehtoista motivoi.....	20
	4.3 Yhteistyö.....	21
5	MENETELMÄLUKU	23
	5.1 Kysely	23
	5.2 Haastattelu.....	24
	5.3 Aineiston analyysimenetelmät	26
6	TULOKSET JA ANALYYSI	27
	6.1 Kyselytutkimuksen kysymykset ja vastaukset.....	27
	6.2 kyselytutkimuksen analyysi.....	31
	6.3 Haastatteluiden analyysi	33
7	YHTEENVETO JA KEHITTÄMISEHDOTUKSET	37
8	EETISYYS JA LUOTETTAVUUS.....	42
	8.1 Tilaaajapalaute.....	42
9	LOPUKSI.....	44
	LÄHTEET	48
	LIITTEET	50

1 JOHDANTO

Elämme yhteiskunnassa murroksen aikaa, jossa sekä viranomaisten resurssit että järjestöjen rahoitus ovat vähentyneet. Tämä haastava tilanne edellyttää entistä tiiviimpää yhteistyötä ja uusien toimintatapojen kehittämistä viranomaisten ja vapaaehtoisten välillä. Sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistukset sekä maailmanpoliittiset muutokset, kuten maahanmuutto- ja rajaturvallisuuskysymykset, korostavat Vapepan merkitystä viranomaisten tukena. (Vahti, 2024.) Näiden uusien haasteiden vuoksi eri toimijoiden välinen yhteistyö ja yhteinen harjoittelu on ratkaisevan tärkeää. Välineellistetyn maahantulon ruuhkauttaessa Suomen itärajan vapaaehtoiset tukivat ja avustivat rajaturvallisuusviranomaisia. Samoin koronapandemian aikana vapaaehtoiset avustivat monissa tehtävissä viranomaisia ja terveydenhuollon henkilökuntaa. Ukrainan sota on tuonut mukanaan laajan kirjon auttamistilanteita, joissa vapaaehtoisia on tarvittu. Esimerkiksi isojen evakuoitikeskusten perustamisessa vapaaehtoiset olivat isona tukena viranomaisille. Nämä ovat vain muutamia esimerkkejä siitä, mitä muuttuva maailma voi tuoda mukanaan. Ennakoimalla ja yhdessä harjoittelemalla pidämme valmiutta yllä, jotta olisimme valmiina silloin, kun tarve on suurin.

Pelastuspalveluseminaarien päätarkoituksena on alusta asti ollut viranomaisten ja vapaaehtoisten välisen yhteistyön kehittäminen. Viranomaisten ja vapaaehtoisten yhteistyö on välttämätöntä, sillä vakavissa häiriötilanteissa ja suuronnettomuuksissa viranomaisten resurssit eivät aina riitä kattamaan kaikkia avun tarpeita, ja vapaaehtoiset toimivat tärkeänä tukena pelastustoiminnassa. Yhteistyön haasteina ovat muun muassa toimijoiden erilaiset toimintakulttuurit, viestinnän selkeys sekä vapaaehtoisten roolin tunnistaminen ja hyödyntäminen tehokkaasti. Seminaarit tarjoavat mahdollisuuden tiivistää ja yhdenmukaistaa yhteistoimintaa sekä parantaa valmiuksia vastata häiriötilanteisiin. Yhteistoimintaharjoitukset ja verkostoitumismahdollisuudet ovat olleet keskeisiä keinoja näiden tavoitteiden saavuttamisessa. (Kähkönen, 2014, s. 46.)

Vapaaehtoisen pelastuspalvelun (Vapepa) juuret ulottuvat vuoteen 1963, jolloin Vapepa sai alkunsa pienen tytön katoamisesta Muonion Kerässiepissä tunturimaastossa. Tapahtuman myötä syntynyt yhteinen auttamishalu johti Vapepan perustamiseen 31. maaliskuuta 1964. Jo saman vuoden loppuun mennessä kaikissa Lapin kunnissa oli perustettu Vapepa-yksiköt, ja pelastusvalmiutta alettiin kehittää erilaisten koulutusprojektien ja varustehankintojen avulla. Myöhemmin Vapepa ja viranomaiset toteuttivat tunturipelastusprojektin, jonka aikana heräsi ajatus yhteistyön tiivistämisestä viranomaisten ja vapaaehtoisten välillä. Tämä kehitystyö johti lopulta

ensimmäisen pelastuspalveluseminaarin järjestämiseen syksyllä 1988. (Kähkönen, 2014, s. 8, 9, 46.)

Lapin Vapaaehtoinen pelastuspalvelu on alusta asti vastannut valtakunnallisten pelastuspalveluseminaarien järjestämisestä. Nämä seminaarit ovat syntyneet laajassa yhteistyössä keskeisten turvallisuusviranomaisten, yritysten ja vapaaehtoisten kanssa. Vuoteen 2024 mennessä seminaareja on järjestetty yhteensä 32 kertaa, ja ne ovat vakiinnuttaneet asemansa merkittävänä yhteistyön kehittämisalustana. (Pelastuspalveluseminaari, n.d.)

Pelastuspalveluseminaarin järjestelytyöryhmä toimii tämän opinnäytetyön tilaajana. Vapaaehtoinen pelastuspalvelu on keskeinen osa seminaareja ja vastaa niiden järjestämisestä, mutta seminaarit eivät ole pelkästään Vapepan toimintaa. Seminaarit on aina suunniteltu ja järjestetty yhteistyössä Vapepan, eri viranomaisten ja yhteistyökumppaneiden kanssa. Vapepa kantaa järjestelytoista suurimman osan, mutta seminaarit ovat syntyneet laajan yhteistyön tuloksena.

Seminaarien tulevaisuudesta on käyty keskustelua, ja vetovastuun siirtämistä viranomaistahoille on ajoittain ehdotettu. Järjestelytyöryhmän haastatteluissa nousi esiin, että vaikka järjestely- ja suunnittelutyö on vaativaa ja aikaa vievää, seminaarien tuomat hyödyt ovat aina olleet vaivan arvoisia.

Pelastuspalveluseminaarin järjestelytyöryhmä on todennut tarpeen arvioida seminaarien merkitystä yhteistyön kehittämisen välineenä Vapepan ja viranomaisten välillä. Yhteiskunnalliset muutokset, laajat sosiaali- ja terveystalouden uudistukset sekä viranomaiskentän resurssien heikentyminen lisäävät tarvetta vahvalle yhteistyölle. Samalla kolmannen sektorin rooli voi nousta entistä tärkeämmäksi. Pitkä seminaarihistoria ja muuttuva toimintaympäristö tekevät kehitystarpeiden arvioimisesta ajankohtaista.

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on tunnistaa kehittämiskohteita vapaaehtoisten ja viranomaisten väliselle yhteistyölle sekä selvittää, miten pelastuspalveluseminaarit toimivat keskeisenä välineenä tämän yhteistyön edistämiseksi. Lisäksi tavoitteena on löytää keinoja seminaarien sisällön ja rakenteen parantamiseksi. Opinnäytetyössä tarkastelen ensin tilaajan eli toimintaympäristön taustaa, ja tietoperustassa tutkittiin vapaaehtoistyön merkitystä ja vaikutuksia yhteiskunnassa. Samalla tuotiin esiin seminaarien syntyhistoria ja tähänastiset yhteistyön kehityskäskyt. Menetelmäluvussa avaan sitä, millä tavalla pelastuspalveluseminaarien kehittämistar-

vetta on lähdetty tutkimaan ja tutkimustulokset käyvät ilmi analyysiluvussa. Konkreettiset kehitysehdotukset seminaarien yhteistyöharjoituksille ja asiantuntijapuheenvuoroille tulevat ilmi yhteenvetoluvussa.

2 VAPAAEHTOINEN PELASTUSPALVELU

Pelastuspalveluseminaarin järjestelytyöryhmä toimii tämän opinnäytetyön tilaajana. Kuitenkin Vapaaehtoinen pelastuspalvelu on keskeinen osa seminaareja ja pelastuspalveluseminaarien synty ja järjestäminen ovat vahvasti sidoksissa Vapaaehtoiseen pelastuspalveluun (Vapepa), joka toimii merkittävänä yhteistyökumppanina viranomaisten rinnalla. Vapepa on järjestöjen yhteenliittymä, joka tukee viranomaisia erityisesti etsintä- ja pelastustehtävissä. Ilman Vapepan organisoimaa vapaaehtoistoimintaa pelastuspalveluseminaari tuskin olisi kehittynyt nykyisenkaltaiseksi, sillä sen alkuvaiheet juontavat juurensa juuri Vapepan ja viranomaisten yhteistyön kehittämiseen. Seminaarit ovat tarjonneet vuosikymmenien ajan foorumin, jossa eri toimijat voivat jakaa kokemuksia, kehittää toimintamalleja ja vahvistaa yhteistyötä. Jotta seminaarin merkitys ja tausta avautuvat kokonaisuutena, on tärkeää esitellä sen keskeiset taustatekijät. Ensimmäisenä tarkastelen Vapaaehtoista pelastuspalvelua ja sen roolia osana viranomaisyhteistyötä.

Vapaaehtoinen pelastuspalvelu (Vapepa) sai alkunsa vuonna 1963 Muonion Kerässiepissä tapahtuneesta pienen tytön katoamisesta, joka käynnisti laajamittaiset etsinnät. Etsintöihin osallistui suuri joukko ihmisiä eri puolilta, ja tapahtuma toi selkeästi esille tarpeen valtakunnalliselle pelastuspalveluorganisaatiolle. Samana vuonna sisäasiainministeriö otti tavoitteekseen perustaa organisaation, jossa viranomaiset ja vapaaehtoiset voisivat toimia yhdessä tehokkaasti. Suunnittelutyö alkoi pian, ja Vapaaehtoinen pelastuspalvelu perustettiin virallisesti 31. maaliskuuta 1964. Vuoden loppuun mennessä jokaisessa Lapin kunnassa oli jo oma Vapepan pelastuspalveluorganisaatio. (Kähkönen, 2014, s. 8,9.)

Vapepa on järjestöjen yhteenliittymä, jonka toimintaa yleisen pelastuspalvelun osalta koordinoi Suomen Punainen Risti. Lentopelastustoiminnan koordinoinnista vastaa Suomen Lentopelastusseura, kun taas meripelastustoimintaa ohjaa Suomen Meripelastusseura. Yhteistyö näiden järjestöjen välillä muodostaa Vapepan toiminnan ytimen, mahdollistaen monipuolisen ja kattavan pelastusvalmiuden eri tilanteisiin. (Vapaaehtoinen pelastuspalvelu, n.d.)

Tänä päivänä Vapaaehtoinen pelastuspalvelu (Vapepa) koostuu yli viidestäkymmenestä järjestöstä ja yhteistyötahosta, jotka tuovat toimintaan oman asiantuntemuksensa ja tukevat viranomaisia kriisi- ja onnettomuustilanteissa. Vapepan toiminta on organisoitua, koulutettua ja viranomaisten tukemiseen keskittyvää pyyteetöntä vapaaehtoistyötä. Vapepa toimii valtakunnallisesti, ja sen toiminta on avointa kaikille auttamistyöstä kiinnostuneille. Jokainen halukas on

tervetullut mukaan toimintaa. Vapaaehtoiset koulutetaan tehtäviinsä Vapepan omien koulutusjärjestelmien kautta. (Vapaaehtoinen pelastuspalvelu, n.d.)

Tällä hetkellä Vapepan toimintaan osallistuu yli 13 000 henkilöä, ja hälytysryhmiä on noin 1 200. Lisäksi Meripelastusseurassa toimii noin 1 500 vapaaehtoista ja Lentopelastusseurassa noin 700. Lapissa Vapepan toiminta on kasvanut merkittävästi viimeisen kymmenen vuoden aikana, ja tällä hetkellä alueen hälytysryhmiin kuuluu noin 2 100 henkilöä. Toiminta kattaa koko Lapin ja on kehittynyt tärkeäksi osaksi alueen pelastusvalmiutta. (Vapaaehtoinen pelastuspalvelu, n.d.)

Vapaaehtoinen pelastuspalvelu (Vapepa) toimii tiiviissä yhteistyössä viranomaisten kanssa, tarjoten heidän tuekseen koulutettuja ja osaavia vapaaehtoisia. Verkoston vahvuus perustuu sen monipuolisuuteen: jäsenjärjestöjen asiantuntemus ja resurssit mahdollistavat tehokkaan avun koordinoinnin erilaisissa kriisitilanteissa. Vapepa täydentää viranomaisten toimintaa erityisesti tilanteissa, joissa tarvitaan nopeasti ja joustavasti lisäresursseja. (Vapaaehtoinen pelastuspalvelu, 2022.)

Lapin Vapepa kehittää systemaattisesti yhteistyötä eri viranomaistahojen kanssa. Poliisin johdolla järjestetään vuosittain kolme harjoitusta eri puolilla Lappia, mikä vahvistaa toimintavalmiuksia ja yhteistyötä. Poliisilla onkin merkittävä rooli, sillä suurin osa Vapepan tehtävistä liittyy juuri henkilönetsintään. Toiminnan lähtökohtana on ollut alusta alkaen tiivis yhteistyö viranomaisten kanssa, mutta harjoittelun jatkuvuus on tärkeää. Uudet toimintatavat ja kehittyvä teknologia edellyttävät valmiuksien ylläpitämistä ja kehittämistä, sillä toimintaympäristö muuttuu ja laajenee jatkuvasti.

Nykyään vapaaehtoisten tarve kasvaa, ja Vapepa pyrkii vastaamaan tähän haasteeseen. Koulutukset ja harjoitukset tarjoavat jatkuvasti keinoja sopeutua uusiin vaatimuksiin ja muutoksiin. Tämä mahdollistaa sen, että Vapepa pystyy säilyttämään asemansa luotettavana ja osaavana kumppanina viranomaisille kaikissa tilanteissa.

Jotta ymmärrämme, miten viranomaisten ja vapaaehtoisten yhteistyön kehittäminen pelastuspalveluseminaarin avulla saivat alkunsa, on syytä perehtyä vähän pitemmälle Vapaaehtoisen pelastuspalvelun historiaan Lapin ja erityisesti Inari-Ivalo alueella.

1980-luku oli käännteentekevä ajanjakso Vapepan toiminnan kehittämässä Lapin alueella. Tänä aikana kuntiin perustettiin paikallistoimikuntia, jotka jatkoivat 1960-luvulla aloitetun pelastusorganisaatioiden työn pohjalta. Paikallistoimikuntien perustamisen tavoitteena oli kartoittaa kunkin paikkakunnan vapaaehtoisjärjestöjen määrä ja niiden erikoisosaaminen. Tämä mahdollisti järjestöjen resurssien hyödyntämisen viranomaisten tukena erilaisissa pelastus- ja avustustehtävissä, tarpeen mukaan. (Kähkönen, 2014, s. 17.)

Vuonna 1985 Lapin neljäs paikallistoimikunta perustettiin Ivaloon. Sen toiminta-alue kattoi Ivalon ja Inarin alueet, joissa lisäresurssien tarve oli erityisen suuri. Saariselän ympäristö sekä laajat erämaa- ja tunturialueet Inari-Utsjoki-seudulla muodostivat merkittävän haasteen viranomaisten vähäisten voimavarojen vuoksi. Lisäksi Inarijärvi oli säännöllisten etsintä- ja pelastustehtävien kohde, mikä korosti tarpeen laajentaa yhteistyötä. Tämä johti yhteydenottoon Meripelastusseuran kanssa ja Inarin Järvipelastusyhdistyksen perustamiseen vuonna 1987. Yhteistyön rakentamisessa mukana olivat viranomaistahoista poliisi, rajavartiolaitos, Metsähallitus, kunnan palolaitos ja terveyskeskus sekä vapaaehtoisjärjestöistä muun muassa paikallinen SPR:n osasto ja Ivalon VPK. (Kähkönen, 2014, s. 18.)

Paikallistoimikuntien toiminta keskittyi vapaaehtoisjärjestöjen resurssien kartoittamiseen, yhteistoimintasuunnitelmien laatimiseen ja viranomaisten tukemiseen. Tavoitteena oli luoda selkeät toimintamallit, jotka mahdollistivat tehokkaan ja nopean avun tarjonnan myös syrjäisillä ja haastavilla alueilla. Tämä työ loi vahvan perustan Vapepan ja viranomaisten väliselle yhteistyölle, joka kehittyi jatkuvasti vuosikymmenen aikana. (Kähkönen, 2014, s. 18.)

Keväällä 1987 Suomen Punainen Risti käynnisti valtakunnallisen suurkeräyksen, joka kohdistui erityisesti kotimaan toiminnan tukemiseen. Inarin ja Ivalon paikallistoimikunta yhdessä Inarin SPR:n osaston kanssa päättivät, että keräyksen varoja käytettäisiin tunturialueiden pelastustehtäviin tarvittavan kaluston ja varustekokonaisuuden hankintaan. Tämä päätös käynnisti merkittävän kehitystyön, jonka tavoitteena oli parantaa pelastusvalmiuksia erityisesti vaikeakulkuisilla tunturialueilla. (Kähkönen, 2014, s. 19.)

Kehitystyön ytimessä oli maastosairaanhoidon soveltuvan kaluston hankinta, joka kattaisi sekä kesä- että talvikäytön. Lisäksi pelastajien varusteita ja viestiliikenteeseen tarvittavaa kalustoa parannettiin huomattavasti. Näiden toimenpiteiden avulla pyrittiin luomaan kattava tunturipelastusyksikkö, joka vastaisi tehokkaasti alueen erityisiin haasteisiin. (Kähkönen, 2014, s. 20.)

Tunturipelastusyksiköiden pitkäjänteisen kehittämisen ja toiminnan turvaamiseksi päätettiin hakea projektirahoitusta Raha-automaattiyhdistykseltä. Näin syntyi Tunturipelastusprojekti, joka toteutettiin vuosina 1988–1991. Projektin avulla saatiin merkittävää lisäresurssia toiminnan kehittämiseen, mikä vahvisti alueellista pelastusvalmiutta tuntuvasti. (Kähkönen, 2014, s. 20.)

Tunturipelastusprojektin työryhmän järjestämät harjoitukset osoittautuivat erittäin onnistuneiksi ja saivat laajasti myönteistä palautetta. Harjoitusten ansiosta Vapaaehtoinen pelastuspalvelu tuli aiempaa tunnetummaksi sekä viranomaisten että kansalaisten keskuudessa. Tämä herätti ajatuksen siitä, että viranomaisten ja vapaaehtoisten yhteistyötä voitaisiin kehittää entisestään järjestämällä useampipäiväinen kokoontuminen. Kokoontumisen tavoitteena olisi edistää osapuolten keskinäistä tutustumista, parantaa taitoja ja luoda vahvempi pohja yhteistyölle. Näin voitaisiin varmistaa, että toiminta todellisissa pelastustilanteissa olisi sujuvaa ja tehokasta. (Kähkönen, 2014, s. 46.)

Ajatus konkretisoitui syksyllä 1988, jolloin Saariselällä järjestettiin ensimmäinen pelastuspalveluseminaari. Tapahtuma, joka kantoi nimeä Pelastus- ja sairaankuljetustoiminta Lapissa -seminaari, toi yhteen viranomaisia ja vapaaehtoisia kehittämään yhteistyötään sekä jakamaan osaamistaan. Tämä oli merkittävä askel kohti tiiviimpää ja organisoidumpaa toimintaa. (Kähkönen, 2014, s. 46.)

3 PELASTUSPALVELUSEMINAARI

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on tunnistaa kehittämiskohteita vapaaehtoisten ja viranomaisten väliselle yhteistyölle sekä selvittää, miten pelastuspalveluseminaarit toimivat keskeisenä välineenä tämän yhteistyön edistämiseksi. Lisäksi tavoitteena on löytää keinoja seminaarien sisällön ja rakenteen parantamiseksi. Seminaarit tarjoavat foorumin, jossa eri toimijat voivat jakaa tietoa, harjoitella yhteistoimintaa ja tunnistaa kehittämistarpeita. Jotta tulevaisuuden kehityskohteet voidaan määrittää, on tärkeää ymmärtää, miten seminaarit ovat syntyneet, kehittyneet ja millaisia harjoituksia ja yhteistyömalleja niissä on jo testattu.

Tässä luvussa käsitellään pelastuspalveluseminaarien historiaa, tavoitteita ja toteutusta. Tarkastelu perustuu seminaari historiikkiin, “Missä sie oot?” (Kähkönen, 2014). Lisäksi esitellään seminaarien keskeinen rakenne ja eri työryhmien roolit, jotka vaikuttavat koulutuksen ja yhteistoiminnan kehittämiseen.

Valtakunnalliset pelastuspalveluseminaarit järjestetään yhteistyössä eri viranomaisten, yhteistyökumppaneiden ja vapaaehtoisjärjestöjen kanssa. Seminaarien tavoitteena on vahvistaa viranomaisten keskinäistä yhteistyötä sekä kehittää ja yhdenmukaistaa vapaaehtoisten ja viranomaisten välistä yhteistoimintaa. Lisäksi seminaarit pyrkivät edistämään kaluston ja toiminnallisten valmiuksien kehittämistä, erityisesti riskianalyyysien mukaisiin vakaviin häiriö- ja suuronnettomuustilanteisiin. (Kähkönen, 2014, s. 46.)

Seminaarien toteutuksesta vastaa kaksi työryhmää: järjestelytyöryhmä ja suunnittelutyöryhmä. Järjestelytyöryhmä vastaa tapahtuman valmisteluun, suunnitteluun ja käytännön järjestelyihin liittyvistä tehtävistä. Suunnittelutyöryhmän tehtävänä on puolestaan toimia ohjaavana elimenä, joka sovittaa yhteen eri viranomaisten ja vapaaehtoisten koulutukselliset sekä toiminnalliset tarpeet. Lisäksi suunnittelutyöryhmä vahvistaa seminaarien ohjelman ja päättää yhteistoimintaharjoitusten sisällöstä sekä johtamiseen liittyvistä yksityiskohdista. Yhteistoimintaharjoitukset toteutetaan aina suunnittelutyöryhmän hyväksynnän mukaisesti, ja niiden johtovastuu on vastuuviranomaisella. (Kähkönen, 2014, s. 46.)

Seminaarit on alusta alkaen toteutettu kolmipäiväisinä. Ensimmäinen päivä on omistettu ajankohtaisille asiantuntijaluennoille, joiden jälkeen osallistujat jaetaan ryhmiin suorittamaan ryhmätöitä tai osallistumaan työpajoihin. Työpajat on viime vuosina suunnattu erityisesti yhteistoimintaharjoituksen eri aihealueisiin. Päivän päätteeksi osallistujille annetaan toimintaohjeet ja perehdytetään heidät seuraavan päivän harjoitukseen. (Kähkönen, 2014, s. 48.)

Toisena päivänä järjestetään laaja yhteistoimintaharjoitus, jossa viranomaiset ja vapaaehtoiset toimivat yhdessä simuloitussa onnettomuus- tai hätätilanteessa. Kolmas päivä on varattu ryhmätöiden yhteenvedolle sekä harjoituksen palautteen käsittelylle. Näin seminaarit tarjoavat kattavan kokonaisuuden teoriaopetusta, käytännön harjoittelua ja yhdessä oppimista. (Kähkönen, 2014, s. 49.)

3.1 Pitkä historia

Pelastuspalveluseminaarit 1988-luvulta 1990-luvun lopulle keskittyivät Lapin erityisolosuhteisiin ja pyrkivät vastaamaan pelastustoiminnan ja sairaankuljetuksen haasteisiin laajoilla erämaa- ja tunturialueilla. Seminaarien tavoitteena oli paitsi jakaa tietoa ja kehittää taitoja, myös vahvistaa yhteistyötä viranomaisten ja vapaaehtoisten välillä. Teemat vaihtelivat vuosittain, mutta punaisena lankana oli turvallisuuden parantaminen sekä maaston, sääolosuhteiden ja pitkien etäisyyksien aiheuttamien ongelmien ratkaiseminen. (Kähkönen, 2014, s. 46–87.)

Ensimmäinen seminaari vuonna 1988 keskittyi pelastustoiminnan ja sairaankuljetuksen erityispiirteisiin Lapissa. Esille nousivat muun muassa pitkät matkat, hoidon alkamisviiveet, viestiyhteyksien kehittäminen sekä kylmäsuojauksen tarve – aihe, joka toistui lähes jokaisessa seminaarissa. Harjoitukset järjestettiin mahdollisimman autenttisissa olosuhteissa, ja niihin osallistui eri alojen asiantuntijoita, mikä teki koulutuksesta erityisen korkeatasoista. (Kähkönen, 2014, s. 53.)

Seuraavina vuosina seminaarien teemat syventyivät ja laajenivat. Vuonna 1989 aiheina olivat muun muassa maastosairauksien kuljetus, nesteensiirron haasteet maasto-olosuhteissa sekä viestiyhteydet. Vuonna 1990 teimana oli lentopelastus, ja vuonna 1991 keskityttiin matkailukeskusten turvallisuuteen sekä hotellipalojen pelastustoiimiin. Seminaareissa tunnistettiin usein koulutuksen, välineistön kehittämisen ja yhteistyön tehostamisen tarve, mikä ohjasi toimintaa tulevina vuosina. (Kähkönen, 2014, s. 56–66.)

1990-luvulla seminaarien aiheet laajenivat kattamaan uusia turvallisuushaasteita, kuten moottorikelkkailun riskit, talviajan maastopelastuksen erityispiirteet ja suuronnettomuustilanteiden johtaminen. Vuoden 1992 moottorikelkkailun turvallisuuteen keskittynyt seminaari nosti esiin kelkkailijoiden tapaturmariskit sekä safareiden turvallisuussuunnittelun merkityksen. Talviajan pelastusharjoituksissa vuonna 1993 painotettiin viestintä- ja paikantamislaitteiden käyttöä sekä

kuljetuskaluston ja kylmäsuojauksen parantamista. 1995 yhteistoimintaharjoituksena oli lento-
liikenteen suuronnettomuus tunturiolosuhteissa. (Kähkönen, 2014, s. 67–71.)

Loppupuolella vuosikymmentä huomio kiinnittyi matkailijoiden turvallisuuteen ja pelastustoiminnan johtamiseen vaativissa tilanteissa. Esimerkiksi vuoden 1998 seminaarissa käsiteltiin hiihtokeskusten ja kansallispuistojen turvallisuutta, ja vuonna 1999 teemana oli viranomaisten ja vapaaehtoisten yhteistyö vaativissa etsintätilanteissa. Näissä seminaareissa painotettiin riskien kartoitusta ja yhteisten toimintamallien kehittämistä, mikä on ollut keskeistä Lapin pelastustoiminnan tason nostamisessa. (Kähkönen, 2014, s. 82–87.)

Yhdeksänkymmentäluvun seminaarit loivat perustan Lapin pelastustoiminnan ja turvallisuuskulttuurin jatkuvalla kehittämiselle, vahvistaen osapuolten yhteistyötä ja valmiutta vastata haasteisiin vaikeissa ja muuttuvissa olosuhteissa.

Kaksituhattaluvun seminaarit laajensivat Lapin pelastus- ja turvallisuustoiminnan osaamista ja yhteistyötä entisestään. Kunkin vuoden teemassa keskityttiin ajankohtaisiin haasteisiin, joiden avulla pyrittiin vahvistamaan viranomaisten ja vapaaehtoisten valmiuksia toimia tehokkaasti ja koordinoitusti.

Seminaarien painopisteinä olivat erityisesti kylmäsuojaus, johtamisen kehittäminen ja maasto-olosuhteissa toimiminen. Lisäksi huomio kiinnitettiin käytännön ensiaputaitoihin, potilaiden kuljetukseen sekä tilapäisvälineiden ja resurssien hyödyntämiseen. (Kähkönen, 2014, s. 87). Erityisteemoina käsiteltiin turvallisuutta matkailun näkökulmasta, suuronnettomuuksien logistiikkaa ja koordinoitua, (Kähkönen, 2014, s. 89, 91, 99) sekä yhteistyötä kansainvälisissä pelastustoimissa. Barents Rescue -harjoitus vuonna 2007, loi tilaisuuden testata monikansallista yhteistyötä ja kehittää kansallisia pelastusvalmiuksia. (Kähkönen, 2014, s. 105.)

Kaksituhattaluvun seminaareissa hyödynnettiin 1990-luvulla opittuja käytäntöjä ja kehitettyjä toimintamalleja, jotka toimivat perustana uusille teemoille ja harjoituksille. Yhdeksänkymmentäluvulla omaksuttu yhteistyön tiivistäminen viranomaisten ja vapaaehtoisten välillä jatkui, ja johtamisen kehittäminen sekä toimintatapojen yhtenäistäminen saivat entistä suuremman roolin.

Uutena painotuksena kaksituhattaluvun seminaareihin tuotiin kansainvälisen yhteistyön laajentaminen, mikä näkyi erityisesti vuonna 2007 järjestetyssä Barents Rescue -harjoituksessa. Tä-

hän harjoitukseen osallistui 750 henkilöä koko kalottialueelta. (Kähkönen, 2014, s. 105.) Lisäksi opittiin yhä tehokkaampia keinoja hyödyntää erilaisia teknisiä ja logistisia ratkaisuja, kuten lentoevakuointia ja innovatiivisia kuljetusvälineitä (Kähkönen, 2014, s. 99). Aiempien seminaarien opit johtamisen selkeyttämisestä ja tehtävien jakamisesta konkretisoituivat harjoituksissa, joissa painotettiin kenttäjohtamisen roolia ja resurssien oikea-aikaista hyödyntämistä (Kähkönen, 2014, s. 97,99). Kaksituhattaluvulla seminaareissa oli useita suuronnettomuusharjoituksia, kuten, 2004 suuronnettomuus erämaa-alueella, 2005 suuronnettomuus liikenteessä ja edellä mainittu Barents Rescue, jossa harjoittelu teemana oli suurlento-onnettomuus. Näin yhdeksänkymmentäluvun vankka pohja täydentyi uusilla näkökulmilla, jotka paransivat valmiuksia entisestään.

Vuosina 2010–2024 Pelastuspalveluseminaarit syvensivät viranomaisten ja vapaaehtoisten yhteistyötä keskittyen erityisesti Managing Search Operations (MSO) -toiminnan kehittämiseen. MSO-toiminta oli keskiössä useissa seminaareissa, joissa tavoitteena oli luoda yhtenäisiä toimintamalleja ja vahvistaa yhteistoimintavalmiuksia vaativissa etsintätilanteissa. (Kähkönen, 2014, s. 123.)

2010-luvun alussa menetelmä otettiin Lappiin kokeiltavaksi, ja Lapin poliisi aloitti pilottihankkeen, jonka aikana opiskeltiin, kehitettiin ja koulutettiin sekä poliiseja että vapaaehtoisia. Lapin vapaaehtoinen pelastuspalvelu (Vapepa) otettiin heti alussa mukaan MSO-menetelmän käyttöön etsinnöissä. MSO-menetelmä on käytössä kaikissa Pohjoismaissa. (Lapin Vapaaehtoinen pelastuspalvelu, 2023, s.5.)

Vuoden 2011 pelastuspalveluseminaarissa tavoitteena oli kouluttaa Lapin poliiseja ja Lapin vapepan henkilöstöä MSO-menetelmän kouluttajiksi ja etsintäjoukoiksi (Kähkönen, 2014, s. 119). Tämän jälkeen MSO-menetelmä vakiintui käyttöön Lapissa, ja harjoitukset sekä koulutukset ovat painottuneet kyseisen menetelmän hyödyntämiseen. MSO-menetelmää on käytetty menestyksekkäästi etsintätilanteissa, ja sen ansiosta tulokselliset etsintätapaukset ovat nopeutuneet huomattavasti. (Lapin Vapaaehtoinen pelastuspalvelu, 2023, s.5.) Myös vuoden 2012 yhteistoimintaharjoitus keskittyi yhdistettyyn MSO-etsintäharjoitukseen ja ravintolapalon suuronnettomuusharjoitukseen (Kähkönen, 2014, s. 123).

Vuonna 2017 pelastuspalveluseminaarissa julkaistiin ensimmäinen MSO-etsinnän kenttäopas Lapin Vapepalle. Vastaavia oppaita ei Suomessa ollut aiemmin julkaistu. Oppaan teosta vastasivat Lapin poliisin ja Lapin Vapepan edustajat yhteistyössä, joista neljä oli myös seminaarien

työryhmän jäseniä. Samassa seminaarissa julkaistiin myös opas Toiminta ilma-aluksen kanssa maasto-olosuhteissa, jonka valmistelusta vastasi aktiivinen pelastuspalveluseminaarilainen. (Pelastuspalveluseminaari, n.d.)

Vuonna 2023 MSO-kenttäopas päivitettiin vastaamaan nykypäivän tarpeita. Tekniikan kehittyessä dronet ja miehitetyt ilma-alukset otettiin osaksi etsintöjä, mikä toi uusia mahdollisuuksia laajojen alueiden tehokkaaseen kartoittamiseen. Kadonneen henkilön etsinnän prosessit ovat kehittyneet monilla sektoreilla, ja yhteistyö Pohjoismaiden sekä laajemmin Euroopan maiden kanssa on tuonut uutta tietoa ja kehityssuuntia. (Lapin Vapaaehtoinen pelastuspalvelu, 2023, s.4.)

MSO-toiminnan käyttöönotto ja kehittäminen Lapissa on merkittävästi nopeuttanut ja tehostanut etsintätapauksia. Menetelmä on vakiintunut käyttöön osana Lapin viranomaisten ja Vapepan toimintaa. Uudet teknologiat ja kansainvälinen yhteistyö ovat rikastuttaneet toimintamalleja, ja seminaareissakin harjoiteltuja ja opittuja menetelmiä hyödynnetään nyt laajemmin myös muualla Suomessa

Näiden vuosien aikana seminaareissa testattiin ja kehitettiin myös johtokeskustoimintaa sekä tilannejohtamista. Johtamisharjoituksissa painotettiin resurssien oikea-aikaista hyödyntämistä, viestinnän selkeyttä ja tehtävien jakoa. Lisäksi lääkinnällisen pelastustoiminnan osaamista syvennettiin, ja harjoituksissa otettiin käyttöön uusia välineitä, kuten thermo-autot ja puolustusvoimien telakuorma-autot. (Kähkönen, 2014, s. 116–128.) Kaikissa seminaareissa korostetaan yhteistyön tärkeyttä ja toimivuutta ja sitä harjoitellaan paljon, jotta tositalanteessa toiminta olisi luontevaa ja mutkatonta.

Dronejen ja miehitettyjen ilma-alusten käyttö tuotiin myös mukaan seminaari harjoituksiin, sillä ne olivat yleistyneet käyttöön ja ne mahdollistivat tehokkaamman ja nopeamman toiminnan haastavissakin olosuhteissa.

Vuonna 2024 vietettiin Vapepan 60-vuotisjuhlavuotta. Juhlavuoden seminaarin teemana oli "Vapaaehtoinen pelastuspalvelu 60 vuotta viranomaisten tukena - kaikissa tilanteissa." Ensimmäistä kertaa järjestettiin myös keskiviikkona Pre-seminaari teemalla "Kolmas sektori viranomaisen tukena." Pre-seminaariin oli mahdollista osallistua myös etäyhteydellä, ja se oli suunnattu erityisesti järjestöjen johdolle, viranomaisille ja kaikille aiheesta kiinnostuneille. Pre-seminaari keräsi suuren osallistujamäärän, ja sille toivottiin jatkoa. (Pelastuspalveluseminaari, n.d.)

Kiteytettynä voidaan sanoa, että vuosien 2010–2024 aikana saavutettu asiantuntemus toimii vahvana perustana turvallisuus- ja pelastuspalveluiden jatkuvalla kehittämiselle ja eteenpäin viemiselle.

4 VAPAAEHTOISTYÖ

Vapaaehtoistyö Suomessa juontaa juurensa köyhäinavusta ja varhaisesta vapaaehtoisesta auttamisesta, joista on vähitellen muotoutunut nykyinen järjestökenttä (Kansalaisareena, n.d.-a), (Nylund & Yeung, 2005, s. 21,22.) Vapaaehtoistyöllä on pitkät perinteet, ja se tuottaa merkittävää taloudellista ja inhimillistä arvoa. Yhteiskunnallisella tasolla vapaaehtoistyö vahvistaa sosiaalista pääomaa, kuten vuorovaikutusta ja luottamusta, edistäen yhteiskuntarauhaa (Nylund, & Yeung, 2005, s. 70.) Nykyisin vapaaehtoistyö kattaa laajan kirjon eri aloja, kuten sosiaali-, kulttuuri- ja liikuntapalvelut, ja sen toimintaympäristö kehittyi kohti ammattimaisempaa ja koordinoitumpaa suuntaa. Useissa vapaaehtoistyötä kaupungeissa tekevissä järjestöissä, on usein tulevaisuuden tavoitteina esimerkiksi toiminnan löydettävyyden parantaminen, digityökalujen kehittäminen ja osallistumismahdollisuuksien laajentaminen kaikille kansalaisille. (Stenman & Sariola, 2018, s. 34–35.) Toiminta voi olla sekä järjestöjen organisoimaa että epämuodollista, ja digitaalinen aikakausi, kuten sosiaalinen media, avaa jatkuvasti uusia mahdollisuuksia vapaaehtoistyölle (Kansalaisareena, n.d.-a).

Vapaaehtoistyö on omasta vapaasta tahdosta tehtyä palkatonta toimintaa, joka hyödyttää muita ihmisiä tai yhteisöjä ja perustuu yksilön omiin arvoihin ja motiiveihin (Laimio & Välimäki 2011, s. 10). Se voi olla hyvin monimuotoista ja vaihdella lyhytaikaisista tempauksista pitkäaikaiseen sitoutumiseen (Iso-Aho, 2022, s. 24). Vapaaehtoistyö tukee yhteisöjä, luo yhteenkuuluvuutta ja edistää demokratiaa sekä yksilön oppimista ja hyvinvointia (Laimio & Välimäki, 2011, s. 9–11).

Sen muotoja ovat esimerkiksi heikommassa asemassa olevien auttaminen, aktivointi, vertaistuki, järjestötoiminta ja tapahtumien järjestäminen. Vapaaehtoistyötä ohjaavat arvot, kuten solidaarisuus ja yhteisvastuu, ja se nähdään kansalaisoikeutena, joka mahdollistaa osallistumisen ja vaikuttamisen yhteiskunnassa. (Laimio & Välimäki, 2011, s. 10.)

Nykyisin vapaaehtoistyö-termin sijaan käytetään yhä enemmän termiä vapaaehtoistoiminta, sillä sen koetaan paremmin kuvaavan toiminnan sisältöä. Vapaaehtoistoiminta viittaa laajempaan osallistumiseen ja yhteisen hyvän edistämiseen ilman rahallista korvausta. Tämän termin käyttö korostaa, ettei toiminnan tarkoituksena ole korvata palkkatyötä, vaan tarjota mahdollisuus vaikuttaa itselle tärkeisiin asioihin. (Kansalaisareena, n.d.-b.) Vaikka vapaaehtoistoiminnan ja vapaaehtoistyön käsitteitä käytetään usein synonyymeina, niiden välillä on hienovaraisia eroja. Vapaaehtoistoiminta korostaa yhteisöllistä, yhdessä tehtävää toimintaa, kun taas

vapaaehtoistyö viittaa yksilön suorittamaan tehtävään, joka keskittyy usein toisen ihmisen auttamiseen. (Willberg, 2015, Luku: 1.)

4.1 Kolmas sektori

Kolmas sektori viittaa voittoa tavoittelemattomiin organisaatioihin, kuten yhdistyksiin, osuuskuntiin ja säätiöihin, jotka sijoittuvat yksityisen ja julkisen sektorin sekä kotitalouksien väliin (Kolmas sektori, n.d.). Näiden toimijoiden tavoitteena on edistää yhteiskunnallisia päämääriä vapaaehtoisuuden ja kansalaistoiminnan kautta. Kolmas sektori nojaa vahvasti vapaaehtoistyöhön, ja sen organisaatiot vaihtelevat kooltaan ja toiminnaltaan. Näihin kuuluvat muun muassa avustusjärjestöt, kirkot, ammatilliset järjestöt sekä paikallisyhdistykset. Erityisen aktiivista toimintaa on liikunnan, harrastustoiminnan ja kulttuurin aloilla. (Kansalaisyhteiskunta, n.d.)

Kolmannen sektorin toiminnan periaatteisiin kuuluu yhteiskunnallisen hyvinvoinnin edistäminen, esimerkiksi työllistämällä työttömiä ja ehkäisemällä syrjäytymistä. Näitä toimijoita pidetään tärkeinä yhteiskuntaeettisistä syistä, sillä ne ovat usein valtiota ja markkinoita herkempiä erilaisten vähemmistöjen tarpeille. (Kansalaisyhteiskunta, n.d.)

Rahoituksen osalta kolmannen sektorin ja julkisen sektorin välillä on erilaisia yhteistyömalleja. Joissakin tapauksissa valtio tai vapaaehtoissektorin yksiköt vastaavat sekä palveluiden rahoituksesta että tuottamisesta. Toisinaan molemmat sektorit rahoittavat oman osuutensa palveluista, tai valtio rahoittaa palvelun ja vapaaehtoissektori tuottaa sen. On kuitenkin korostettu, että kolmas sektori täydentää julkista sektoria sen sijaan, että korvaisi sen. (Kansalaisyhteiskunta, n.d.)

Kolmannen sektorin tarjoamat palvelut, kuten mielenterveysjärjestöjen kriisikeskukset, verkopalvelut ja auttavat puhelimet, ovat käyttäjille maksuttomia. Monien järjestöjen toimintaan voi myös osallistua esimerkiksi toimimalla tukihenkilönä apua tarvitseville. (Kansalaisyhteiskunta, n.d.)

Suomalainen järjestötoiminta ei ole täysin ainutlaatuinen ilmiö, vaan sillä on paljon yhteistä muiden Pohjoismaiden kolmannen sektorin kanssa. Pohjoismaissa julkinen sektori on päävas-
tuussa hyvinvointipalveluista, mikä on ohjannut järjestöjä keskittymään kulttuuriin, liikuntaan, harrastustoimintaan ja edunvalvontaan. Vapaaehtoistyö on olennainen osa järjestötoimintaa, ja valtio tukee sitä suopeasti, antaen järjestöille paljon vapautta ja vaikutusmahdollisuuksia. Pohjoismaissa järjestöjen ja julkisen sektorin välillä on vähemmän vastakkainasettelua verrattuna

moniin muihin maihin, joissa järjestöt saattavat olla päävastuussa hyvinvointipalveluista ja valtion suhtautuminen voi olla kontrolloivaa ja rajoittavaa. (Laitinen & Parhiala, 2022, s. 43.)

Nyky-yhteiskunnassa järjestöjen toimintaa muokkaavat monet tekijät: väestön ikääntyminen, kaupungistuminen, digitalisaation kiihtyminen, muuttuvat rahoitusrakenteet ja sote-uudistus. Nämä muutokset vaativat järjestöiltä joustavaa ja sopeutuvaa johtamista, resurssien hallintaa sekä kykyä ennakoida tulevaisuuden tarpeita. yhteiskunnalliset muutokset, kuten lainsäädännön uudistukset, ohjaavat järjestöjen toimintaa, kun taas taloudelliset muutokset pakottavat niitä hakemaan uusia rahoituslähteitä ja kehittämään henkilöstöresurssejaan. Sosiaaliset muutokset vaikuttavat asiakaskunnan tarpeisiin ja lisäävät verkostomaista toimintaa, viestinnän ja markkinoinnin monimuotoistumista. (Lind, 2022, s. 55,56.)

Kolmannen sektorin ja viranomaisten välinen yhteistyö on keskeinen osa Suomen kokonaisturvallisuutta. Vapaaehtoisjärjestöt, kuten Vapaaehtoinen pelastuspalvelu (Vapepa), toimivat viranomaisten tukena eri tasoilla aina ennaltaehkäisevästä turvallisuustyöstä operatiivisiin hälytystehtäviin. Vapepa muun muassa kouluttaa kansalaisia turvallisuustietoisuuteen, tukee viranomaisia etsinnöissä sekä tarjoaa henkistä ja materiaalista apua erilaisissa kriisitilanteissa. Viranomaisten ja kolmannen sektorin yhteistyön onnistuminen edellyttää suunnitelmallisuutta, yhteisiä koulutuksia ja selkeitä toimintamalleja, jotta vapaaehtoisten tarjoamat resurssit voidaan hyödyntää tehokkaasti ja koordinoitusti. (Jalava ym., 2017, s.18–19, 23-28.)

4.2 Mikä vapaaehtoista motivoi

Vapaaehtoistoiminnassa yhdistyvät usein sekä antaminen että saaminen (Iso-Aho, 2022, s. 27). Jokaisella vapaaehtoisella on omat motiivinsa, ja nämä voivat olla joko sisäisiä, ulkoisia tai molempien yhdistelmiä. Sisäinen motivaatio kumpuaa yksilön omista arvoista, haluista ja tarpeista. Tällöin toiminta itsessään tuottaa mielihyvää ja merkityksellisyyttä. (Nylund & Yeung, 2005, s. 109,110.) Ulkoinen motivaatio puolestaan liittyy palkkioihin, kuten rahaan, palautteeseen tai maineeseen. Vaikka ulkoinen motivaatio voi innostaa hetkellisesti, sisäinen motivaatio on pitkäkestoisempaa ja voimakkaampaa. (Kansalaisareena.fi, n.d.-a.) Yhteinen tavoite on tehdä vapaaehtoistoiminnasta palkitsevaa, mikä tukee motivaation säilymistä ja estää innostuksen lopahtamista. Motiiveja ei ole kuitenkaan mielekästä jakaa tärkeysjärjestykseen. Sen sijaan, ne olisi hyvä tunnistaa, koska se edistää vapaaehtoisen sitoutumista toimintaan. (Laimio & Välimäki, 2011, s. 20.)

Eri sukupuolten ja ikäryhmien välillä voidaan havaita jonkin verran eroja siinä, mistä motivaatio vapaaehtoistoimintaan kumpuaa. Nuoret arvostavat erityisesti itselleen merkityksellistä toimintaa, uuden oppimista ja hauskanpitoa, kun taas iäkkäämmät hakevat mielekästä vapaaajan tekemistä, rutiineja ja tunnetta siitä, että he ovat hyödyksi. Naisia motivoi vahvasti auttamisen halu ja oppimisen ilo, kun taas miehiä kannustaa hyödyllinen vapaa-ajan käyttö ja mahdollisuus uuden oppimiseen. Myös asuinpaikka vaikuttaa motivaatioon: maaseudulla vapaaehtoistoiminta koetaan usein osaksi elämäntapaa, kun taas kaupungissa korostuu merkityksellinen ja tarkoituksellinen elämäntapa. (Kansalaisareena, n.d.-c.)

Myötätunto on keskeinen motivaation lähde vapaaehtoistyössä, sillä se sisältää halun auttaa ja toimia toisten hyväksi. Toisin kuin empatia, joka voi liiallisena johtaa uupumukseen, myötätunto koetaan usein palkitsevana ja sillä on merkittävä rooli yhteisöissä sekä ihmislajin evoluutiossa, edistäen yhteistyökykyä ja keskinäistä riippuvuutta. Yksilötasolla myötätuntoiset ihmiset kokevat vähemmän masennusta, ahdistusta ja stressiä, ja nauttivat myönteisestä tunne-elämästä. Myötätunto vahvistaa työn hallinnan tunnetta, parantaa työilmapiiriä ja ihmissuhteita sekä vähentää työn kuormittavuutta, lisäten samalla työn palkitsevuutta. Lisäksi se kehittää tunteiden säätelykykyä ja auttaa käsittelemään vaikeita tunteita hyväksyvästi, mikä edistää sekä henkistä että fyysistä hyvinvointia. (Pessi ym., 2017, s. 12,13, 21–23.)

4.3 Yhteistyö

Yleisesti ajatellaan, että yhteistyötä viranomaisten ja järjestösektorin kesken on kehitettävä, jotta voidaan vahvistaa kansallista kriisinsietokykyä ja varmistaa, että yhteiskunnan eri järjestelmät toimivat häiriö- ja poikkeustilanteissa. Tämän yhteistyön tavoitteena on parantaa tiedonkulkua ja lisätä luottamusta eri toimijoiden välillä, jotta tilanteiden ja tilannekuvan ylläpitäminen pysyy hallinnassa. (Jalava ym., 2017, s.18.) Luottamus on yhteistyön keskeinen ylläpitävä voima. Se tarkoittaa myönteisiä odotuksia toisia toimijoita kohtaan, mahdollistaa yhteistyöhön liittyvän riskinoton ja toimii sidoksena toimijoiden välillä. Vapaaehtoisuus puolestaan on tärkeä edellytys aidolle yhteistyölle – vain toimijan itse valitsema ja omaksi hyväksi tunnistama tavoite voi todella sitouttaa. (Hallamaa, 2017, s. 113, 125.)

Yhteistyö vaatii sujuvaa toiminnan koordinoitua ja viestintää, ja tämä voi aiheuttaa haasteita erityisesti kriisitilanteissa ja nopeasti muuttuvissa toimintaympäristöissä. Haasteita yhteistyölle voivat tuoda myös tilanteiden hoitoon liittyvä ammatillinen erimielisyys ja tietämättömyys tois-

ten toimintatavoista. (Jalava ym., 2017, s.19.) Yhteistoiminta edellyttääkin asennetta, joka mahdollistaa yhteistyön ja sitoutumisen yhteiseen päämäärään. Yhteistyössä ihmiset voivat tavoitella samaa päämäärää, vaikka heidän yksilölliset intressinsä ja motiivinsa olisivat keskenään erilaisia tai jopa vastakkaisia. Yhteistä toimintaa yhdistävät tavoitteet rakentuvat yksilöllisten arvojen ja uskomusten pohjalta, jotka tukevat osallistujien pyrkimyksiä. Kuitenkin yhteinen tavoite motivoi toimimaan ja sitoutumaan yhteisön tavoittelemaa päämäärää. Yhteisten käytäytymissäntöjen perustana on yhteisymmärrys siitä, mitä toimintaa ja arvoja ryhmä edustaa. (Hallamaa, 2017, s. 105–107, 113.)

Yhteistyön kehittäminen ja yhteinen osallisuuden lisääminen toimijoiden välillä voi merkittävästi parantaa jokaisen henkilökohtaista hyvinvointia, sekä yhdenvertaisuuden kokemista. Hyvä yhteistyö luo avoimen ja luottamuksellisen ilmapiirin, jossa vastuut ja päätöksenteko voidaan jakaa ja näin helpottaa kaikkien sitoutumista yhteisiin päämääriin. Yhteisten päämäärien eteen ponnisteleminen tuo merkityksellisyyden tunteita tekijöilleen ja näin synnyttää myös uusia näkökulmia ja innovaatioita toimintamalleihin, parantaen palvelujen laatua ja tehokkuutta. Kehittämällä tätä yhteistyötä voidaan luoda kestäviä, tehokkaita ja osallistavia toimintamalleja, jotka hyödyttävät koko yhteisöä. (Holopainen, 2022.)

5 MENETELMÄLUKU

Opinnäytetyössä käytetään sekä laadullisia että määrällisiä tutkimusmenetelmiä. Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on lisätä ymmärrystä tutkittavasta aiheesta erityisesti järjestelytoimikunnan jäsenten sekä pitkään seminaareihin osallistuneiden viranomaisten ja asiantuntijoiden näkökulmasta. Tällöin pyritään ymmärtämään tutkittavien henkilöiden ajatuksia ja kokemuksia. (Puusa ym., 2020, luku: 3.) Määrällisen tutkimusmenetelmän, tässä tapauksessa kyselyn, käyttö puolestaan mahdollisti laajan aineiston keräämisen seminaarin runsaalta osallistujajoukolta ja tarjosi yleiskuvan aiheesta. Kyselylomakkeet soveltuvat erityisen hyvin tilaisuuksiin, joissa on suuri ja rajattu osallistujajoukko. (Vilkka, 2021, luku: 4.)

5.1 Kysely

Opinnäytetyön toiseksi tutkimusmenetelmäksi valitsin kyselyn, koska se on tehokas tapa kerätä suurta määrää aineistoa. Lisäksi kysely mahdollistaa anonyymien vastaamisten, mikä voi madallata osallistumiskynnystä ja lisätä vastaajien määrää. (Vilkka, 2021, luku: 4.) Tämän opinnäytetyön tavoitteena on tunnistaa kehittämiskohteita vapaaehtoisten ja viranomaisten väliselle yhteistyölle sekä selvittää, miten pelastuspalveluseminaarit toimivat keskeisenä välineenä tämän yhteistyön edistämisessä. Lisäksi tavoitteena on löytää keinoja seminaarien sisällön ja rakenteen parantamiseksi Kyselyllä haettiin vastauksia muun muassa seuraaviin kysymyksiin: Mitä mieltä olet seminaarien jatkosta, onko niille tarvetta? sekä, Onko mielessäsi kehittämiskohteita, mitä olisi hyvä harjoitella tulevissa seminaareissa? (Liite 2)

Kehittämistehtävän kannalta on olennaista selvittää, mitkä aihealueet ja harjoitusteemat kiinnostavat osallistujia. Seminaarien ja harjoitusten sisällön tulee palvella osallistujien tarpeita, jotta tapahtumasta saadaan täysi hyöty. Pyrkimällä saamaan vastauksia näihin kysymyksiin voidaan muodostaa käsitys siitä, minkälainen teema ja aihe koetaan tärkeäksi harjoittelun kannalta.

Paperilomakekysely on yksi perinteisimmistä tavoista toteuttaa kysely (Valli & Aamos, 2018, luku: Aineistonkeruu kyselylomakkeella). Tämä perinteinen menetelmä osoittautui luotettavaksi ja oli helppo toteuttaa paikan päällä seminaarissa. Pyrin pitämään kyselyn mahdollisimman lyhyenä mutta samalla kattavana. Lopullisessa kyselytutkimuslomakkeessa oli kahdeksan kysymystä: neljä monivalintakysymystä ja neljä avointa kysymystä. Kyselytutkimuslomakkeella pyrittiin keräämään sekä määrällistä että laadullista aineistoa. Kaikki kysymykset oli sijoitettu yhdelle sivulle, mikä helpotti lomakkeen täyttämistä.

Kyselytutkimus toteutettiin paikan päällä pelastuspalveluseminaarissa Saariselällä 23.10.–26.10.2024. Kyselytutkimuslomakkeet ja saatekirje jaettiin osallistujille ilmoittautumisen yhteydessä muun seminaarimateriaalin mukana. Lomakkeen täyttämiseen oli aikaa koko seminaarin ajan, ja vastaajat saivat palauttaa lomakkeensa sille varattuun palautuslaatikkoon. Vastaaminen oli täysin anonyymiä.

Kyselytutkimuksen vahvuutena oli sen toteuttaminen paikan päällä seminaarissa, mikä varmisti, että kaikki vastaajat olivat seminaarin osallistujia. Tämä toteutustapa vähensi myös tutkimuseettisiä ongelmia, koska vastaajien anonymiteetti oli turvattu. Heikkoutena voidaan kuitenkin pitää riskiä, että vastausprosentti jää alhaiseksi. (Vilka, 2021, luku: 4.)

5.2 Haastattelu

Haastattelu oli minulle selkeä valinta yhdeksi tutkimusmenetelmäksi. Aineisto kerättiin puolistrukturoidulla haastattelulla, sillä se mahdollistaa syvällisen tiedonkeruun ja joustavan keskustelun haastateltavien kanssa. (Hirsjärvi & Hurme, 2022, luku: 3.) Alun perin suunnittelin järjestelytyöryhmän osalta ryhmähaastattelua, koska sen etuna olisi ollut mahdollisuus vuorovaikutteiseen keskusteluun, jossa osallistujat voisivat täydentää toistensa ajatuksia ja tuoda esiin uusia näkökulmia. (Hyvärinen ym., 2017, luku: 4.) Seminaarin aikataulu osoittautui kuitenkin niin tiukaksi, että yhteisen ajan löytäminen ryhmähaastattelulle oli mahdotonta. Tämän vuoksi kaikki haastattelut päätettiin toteuttaa yksilöhaastatteluina.

Haastattelin seitsemää henkilöä, joista osa oli järjestelytoimikunnan pitkäaikaisia jäseniä, osa viranomaisia ja osa eri alojen asiantuntijoita. Kaikilla haastateltavilla oli vähintään 15 vuoden kokemus seminaareista, ja osalla osallistuminen kattoi yli 30 vuotta, eli seminaarien koko historian. Myös haastattelut toteutettiin pelastuspalveluseminaarissa paikan päällä Saariselällä lokakuussa 2024.

Näiden haastattelujen pohjalta laadin yhtenäisen koosteen, joka nostaa esille keskeiset havainnot ja näkemykset. Haastatteluiden tavoitteena oli saada asiantuntevaa ja syvällistä näkemystä seminaarien kehityksestä ja niiden merkityksestä yhteistyölle. Kysymyksissä käsiteltiin muun muassa seminaarien roolia viranomaisten ja vapaaehtoisten yhteistyön kehittämisessä, niiden tarpeellisuutta ja tulevaisuuden näkymiä. Lisäksi selvitettiin, millaisia kehittämiskohteita osallistujat näkivät tulevissa seminaareissa ja yhteistoimintaharjoituksissa. Haastatteluissa nousi esiin monia teemoja, joita ei ollut erikseen kysytty, sillä haastateltavat saivat myös vapaasti

kertoa kokemuksiaan ja näkemyksiään. Uudemmat osallistujat, joilla oli vähemmän kokemusta, pääsivät puolestaan esittämään näkemyksiään kyselylomakkeessa, mikä toi tutkimukseen myös tuoreempia näkökulmia.

Menetelmänä haastattelu on joustava ja soveltuu moniin erilaisiin tilanteisiin. Haastattelutilanteessa on mahdollista suunnata tiedonhankintaa haluttuun suuntaan, mikä tekee siitä erityisen hyödyllisen tämänkaltaisessa tutkimuksessa. Lisäksi suorassa kontaktissa haastateltavan kanssa voidaan tarkentaa ja selventää vastauksia tilanteen mukaan, mikä parantaa tutkimuksen luotettavuutta. (Hirsjärvi & Hurme, 2022, luku: 3.)

Asiantuntija tarkoittaa tässä työssä henkilöä, joka on valikoitunut haastateltavaksi ammattinsa, virkansa, tehtäviensä tai pelastuspalveluseminaarin aiemman osallistumishistoriansa perusteella. Asiantuntijan asema perustuu hänen erityiseen osaamiseensa, kokemukseensa tai rooliinsa, joka liittyy tutkimuksen kohteena olevaan aihepiiriin. Asiantuntijan näkemyksiä pidetään erityisen arvokkaina ja merkityksellisinä tutkimuksen tavoitteiden kannalta. (Hyvärinen ym., 2017, luku:9.) Kaikki järjestelytyöryhmän jäsenet ovat näin ollen myös asiantuntijoita.

Jotta yksilöhaastattelut sujuisivat sujuvasti, jaoin kaikille haastateltaville kysymykset etukäteen luettaviksi. (Liite 3) Lisäksi annoin jokaiselle tiedotteen tutkimuksesta, tutkittavan suostumuslomakkeen sekä lomakkeen henkilötietojen käsittelystä. Jokainen haastateltava palautti suostumuslomakkeen allekirjoitettuna minulle. Haastateltavat saivat myös mahdollisuuden kirjoittaa vastauksensa suoraan lomakkeelle. Tämä mahdollisti sen, että itse haastattelutilanne voitiin pitää lyhyenä, mikä helpotti aikataulujen sovittamista. Lisäksi asioiden tarkentaminen jälkikäteen onnistui sähköpostitse.

Haastatteluilla oli selkeä teema, ja vaikka kysymykset jaettiin haastateltaville etukäteen, saivat haastateltavat kuitenkin vastata kysymyksiin vapaamuotoisesti ja joustavasti. Tämän vapaamuotoisuuden ansiosta haastatteluissa oli mahdollisuus nostaa esiin erilaisia näkökulmia ja uusia ajatuksia. (Hirsjärvi & Hurme, 2022, luku: 4.2.3.)

Alun perin olin laatinut kysymykset itselleni tukimateriaaliksi ryhmähaastattelua varten, jolloin ne sisälsivät enemmän apukysymyksiä ja keskustelua herättäviä teemoja. Kun haastattelut lopulta toteutettiin yksilöhaastatteluina, kysymykset eivät olleet täysin optimaalisia tähän muotoon. Alun perin en ollut myöskään suunnitellut kysymysten jakamista haastateltaville etukäteen, mutta muuttuneet olosuhteet pakottivat tähän ratkaisuun. Tästä huolimatta onnistuin keräämään riittävästi tietoa opinnäytetyötäni varten.

5.3 Aineiston analyysimenetelmät

Tutkimuksen aineiston analysointi on keskeinen vaihe, jossa kerätty tieto jäsenetään, tulkitaan ja yhdistetään tutkimuksen tavoitteisiin. Aineiston analyysimenetelmän valinta vaikuttaa siihen, millaisia tulkintoja ja johtopäätöksiä aineistosta voidaan tehdä. (Puusa ym., 2020, luku:9.) Tässä tutkimuksessa aineiston analyysimenetelmät valittiin tutkimuskysymysten, aineiston luonteen sekä tutkimuksen laadullisen lähestymistavan perusteella. Menetelmävalinnan taustalla oli pyrkimys löytää vastauksia tutkimuskysymyksiin ja tavoittaa haastateltavien kokemukset ja näkemykset mahdollisimman syvällisesti ja monipuolisesti.

Kyselyn aineiston analysoinnissa käytin apuna Excel-taulukkoa. Koska kysely toteutettiin paperilomakkeilla, syötin kaikki tiedot manuaalisesti Excel-taulukkoon. Kyselylomakkeita palautettiin yhteensä 64 kappaletta. Suljettujen kysymysten tiedot oli helppo syöttää taulukkoon, ja niistä muodostin myös kaavioita, jotka havainnollistavat vastauksia visuaalisesti. Suljetut kysymykset toimivat pohjatietona sen arvioimiseksi, miten vastaajien asema, tausta tai seminaarihistoria vaikuttavat siihen, miten he kokevat seminaarien tarpeellisuuden tulevaisuudessa.

Sisällönanalyysi on laadullisen tutkimuksen menetelmä, jonka avulla pyritään löytämään aineistosta yhtäläisyyksiä, eroja ja piileviä merkityksiä sekä muodostamaan tutkittavasta aiheesta tiivis ja yhtenäinen kuvaus menettämättä aineiston keskeistä sisältöä. Tämä menetelmä sopii erityisesti tilanteisiin, joissa aineiston pääkohdat halutaan esittää selkeästi ja tiivistetysti (Puusa ym., 2020, luku 4). Sisällönanalyysin avulla käsittelin sekä kyselylomakkeen avoimet vastauskohdat että haastatteluiden litteroinnit.

Kyselylomakkeiden avoimet vastaukset siirsin Excel-taulukkoon, jossa ryhmittelin vastauksia esiin nousseiden yhteneväisten teemojen mukaan. Käytin teemoittelussa apuna eri fonttivärejä, mikä helpotti korostuvien aiheiden tunnistamista ja ryhmittelyä. Lisäksi tein taustamuuttujille ristiintaulukointia, jotta sain tarkempaa tietoa vastaajien profiilien ja heidän antamiensa vastausten välisistä yhteyksistä.

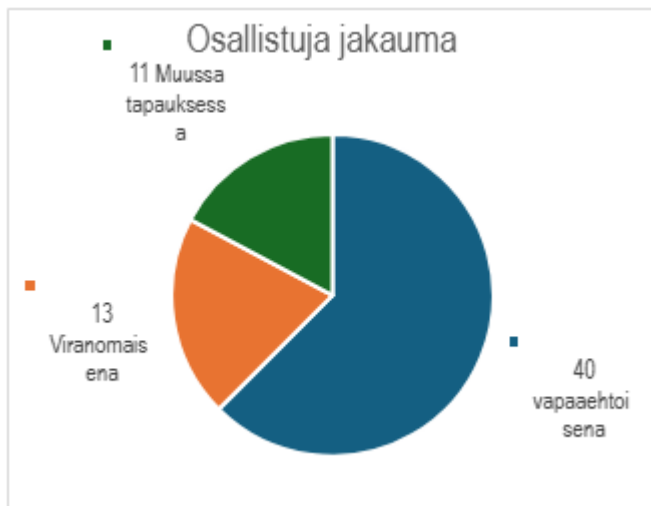
Haastatteluiden analyysissä käytin samaa menetelmää. Litteroin haastattelut ja nostin haastateltavien vastauksista esiin yhtäläisyydet, toistuvat teemat ja merkitykset, jotka korostuivat useimmissa haastatteluissa. Tämä systemaattinen lähestymistapa auttoi selkeyttämään aineiston keskeiset havainnot.

6 TULOKSET JA ANALYYSI

Kyselytutkimuksen ja haastatteluiden tehtävänä oli selvittää vastaajien mielipiteitä vapaaehtoisten ja viranomaisten yhteistyön sekä seminaarin sisällön ja rakenteen parantamiseksi, ja mitkä osa-alueet olivat heidän mielestään tärkeimpiä seminaarin kehityskohteita.

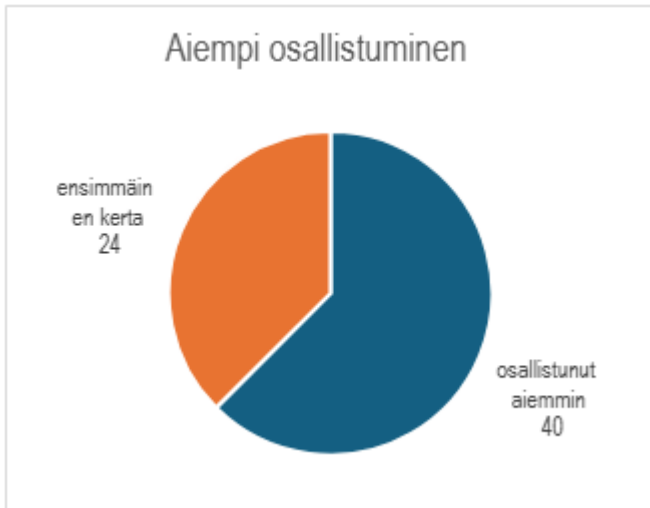
6.1 Kyselytutkimuksen kysymykset ja vastaukset

Kyselytutkimuksen kolme ensimmäistä kysymystä olivat monivalintakysymyksiä ja niiden tarkoituksena oli kerätä taustatietoja vastaajien asemasta ja seminaarihistoriasta. Näitä tietoja hyödynnettiin avoimien kysymysten analysoinnissa, erityisesti vastauksissa, jotka käsitelivät tulevien seminaarien tarpeellisuutta ja kehittämistoiveita.

Kuvio 1. Osallistuja jakauma. Kyselytutkimukseen vastasi yhteensä 64 henkilöä, joista 40 oli vapaaehtoisia, 13 viranomaisia ja 11 muita seminaariin osallistujia.

Kyselytutkimukseen vastanneiden määrä ei vastaa pelastuspalveluseminaarin osallistujajoukon todellista jakaumaa. Vuonna 2024 seminaariin osallistui tavanomaista enemmän vapaaehtoisia 60-vuotisjuhlavuoden vuoksi. Yleensä osallistujista noin kaksi kolmasosaa on viranomaisia ja yksi kolmasosa vapaaehtoisia. Vastaushalukkuuteen vaikuttavat monet tekijät, mutta niiden tarkempi analysointi ei ole tämän työn kannalta oleellista.

Kuvio 2. Aiempi osallistuminen. Kyselytutkimukseen vastanneista henkilöistä 40 oli osallistunut pelastuspalveluseminaariin aiemmin, kun taas 24 osallistui seminaariin ensimmäistä kertaa.

Aiemmin osallistuneista valtaosa, eli 18 vastaajaa, oli osallistunut seminaariin 2–4 kertaa, ja Lähes yhtä moni (15) oli ollut mukana 5–8 kertaa. Mainittakoon, että yksi vastaajista oli ollut mukana seminaareissa 28 kertaa.

Kaikki 64 vastaajaa olivat yksimielisiä seminaarien tarpeellisuudesta, kysymykseen: Mitä mieltä olet seminaarien jatkosta, onko niille tarvetta? Kaikki 64 vastaajaa vastasivat kyllä.

Avoimeen kysymykseen "Miten tarpeellisina olet kokenut seminaarit?" vastasi 56 henkilöä. Kaikki vastaajat kokivat seminaarit tarpeellisiksi. Useimmat vastaukset olivat keskenään yhteneväisiä, ja niissä korostui seminaarien merkitys tiedon jakamisessa ja yhteistyön kehittämisessä. Yhteistyön jatkuva kehittäminen on ensiarvoisen tärkeää, erityisesti kolmannen sektorin ja viranomaisten välillä.

Erityisen tarpeellisina seminaarit koettiin, koska ne tarjoavat mahdollisuuden oppia uutta, kehittää taitoja ja parantaa eri toimijoiden välistä yhteistyötä. Verkostoitumista pidettiin myös merkittävänä syynä seminaarien tarpeellisuudelle, sillä sen avulla kentällä tapahtuva yhteistyö helpottuu ja toiminta on joustavampaa.

Erittäin tarpeellisena. Tiedon jakamista eri viranomaisten toiminnasta ja yhteistyön kehittämistä yhdenmukaiseksi ajatellen kolmatta sektoria. (vastaaja 6.)

Reilu puolet vastaajista oli myös painottanut tarpeellisuutta kysyttäessä sanaa, erittäin, hyvin tai todella. Seminaari koetaan siis poikkeuksetta erittäin tarpeellisena. Yhteistyön vahvistuminen oli myös usein toistuva teema vastauksissa. Yhteistyön jatkuvaa kehittämistä pidetään ensiarvoisen tärkeänä muuttuvassa toimintaympäristössä.

Seminaari on erittäin opettava tapahtuma. Kunhan käsiteltävät aiheet ovat sellaisia, jotka vievät yhteistyötä eteenpäin ja kehittävät niitä. Niissä voi olla myös sellaisia aiheita, jotka eivät suoranaisesti ole pelastusaiheisia. (vastaaja 5.)

Todella tarpeellisenä. Kehittää, kouluttaa niin ammattitaitoa sekä käytännön taitoja ja aina löytyy uusia asioita missä voi parantaa. Suuri merkitys myös eri instanssien yhteistyölle. (vastaaja 13.)

Verkostoitumista muiden toimijoiden kanssa, pidetään myös merkittävänä syynä sille, miksi seminaarit koetaan erittäin tarpeellisiksi osallistujille. Verkostoitumaalla toisten kanssa, ajatellaan, että yhteistyö kentällä tapahtuvissa auttamistilanteissa on helpompaa. Verkostoituminen saattaa parhaillaan auttaa luomaan uusia yhteistyökuvioita ja toisille jopa uusia uramahdollisuuksia.

Seminaarit ovat tärkeitä mahdollisuuksia vapaaehtoisten ja viranomaisten tutustua toisiinsa sekä toimintatapoihin. Erityisesti nostan verkostoitumisen mahdollisuuden. (vastaaja 20.)

Erittäin tarpeellinen. Verkostoitumista, uuden oppimista, haasteita. Opettavaisia harjoituksia. Pääsee välillä oman mukavuusalueen ulkopuolelle, jossa oppii parhaiten. (vastaaja 7.)

Seuraavassa kysymyksessä kysyttiin vastaajien mielipidettä siihen, miksi heidän mielestään seminaareille on tarvetta? Tähän kysymykseen oli vastannut 62 henkilöä. Vastauksissa nostettiin edelleen esiin verkostoitumista ja yhteistyötä, mutta tärkeimpinä teemoina korostuivat yhteistoiminnan kehittäminen, koska toiminta ja tavat muuttuvat, kun tekniikka kehittyy ja yhteiskunnan mukanaan tuomat muutokset heijastuvat ennen kaikkea viranomaisten työhön, heidän resurssinsa kapenevat ja vapaaehtoisten työlle on entistä suurempi tilaus. Vastauksissa nousivat esiin myös uuden oppiminen ja ajantasaisen tiedon saaminen. Viranomaisten keskinäisen yhteistyön paraneminen koettiin positiivisena asiana ja useammassa vastauksessa nostettiin esiin myös ymmärryksen lisääntyminen siitä, mihin kaikkiin tehtäviin vapaaehtoisia voi pyytää. Seminaari koettiin erittäin tärkeäksi myös siksi, koska vastaavia tapahtumia harjoituksineen ei muualla järjestetä. Harvaan asutulla alueella yhteistoiminnan ja vapaaehtoisten työlle koettiin olevan erityinen tilaus.

Lapissa (varsinkin) vapaaehtoiset ovat ammattitaitoinen resurssi moneen erilaiseen tehtävään, koska viranomaisten resurssit eivät riitä (vastaaja 64).

Kaikkien tahojen yhteistyö on ainut, jolla vaikeimmat tilanteet saadaan hoidettua parhaalla mahdollisella tavalla, kuitenkin eri organisaatioiden välillä on niin suuria toimintatapoja, että yhteistyö on haasteellista ja sitä tulee kehittää (vastaaja 57).

Yhteistoiminnan harjoittelun tärkeys ja välttämättömyys korostui yli puolessa vastauksista ja harjoittelun tuoma hyöty nähdään erittäin tärkeänä osana pelastustilanteita. Useampi vastaaja kirjoitti myös kokonaisturvallisuuden lisääntymisestä, harjoittelun tuomana hyötynä.

Maailma muuttuu ja meidän on harjoiteltava samojaakin harjoiteltuja asioita yhä uudestaan, koska tekniikka on kehittynyt, toimintatavat muuttuneet ja henkilöstö muuttuu organisaatioissa (vastaaja 35).

Ilman harjoittelua ja viranomaisilta saatua koulutustukea järjestelmä ei toimi hyvin. Opimme uutta puolin ja toisin. Tunemme toisemme, tiedämme mitä osaamme ja luotto pelaa. (vastaaja 7.)

Kysymykseen harjoitusten kehittämiskohteista vastasi 51 henkilöä. Monet vastaajat toivoivat tulevissa seminaareissa keskittyvän viestinnän ja tiedotuksen harjoitteluun, erityisesti johtamisen yhteydessä. Useissa kommentteissa korostettiin tiedonkulun parantamisen tarvetta ja vastuiden selkeyttämistä, kuten kuka johtaa, mitä ja milloin. Tilannekuvan ylläpidon ja sen muodostamisen harjoittelua toivottiin kaikille toimijoille.

Monet vastaajat esittivät konkreettisia harjoitusehdotuksia ja painottivat, että vaikka tiettyjä asioita on harjoiteltu aiemminkin, niihin tulisi palata säännöllisesti taitojen ylläpitämiseksi. Harjoitusten toistamista pidettiin perusteltuna yhteiskunnan muutosten ja henkilöstön vaihtuvuuden vuoksi. Erityisesti toivottiin vaativia, haastavissa sääolosuhteissa toteutettavia ja pitkäkestoisia etsintäharjoituksia sekä pelastusharjoituksia. Evakuointikeskuksen perustamista haluttiin harjoitella uudelleen ja psykososiaalisen työn näkyvyyttä toivottiin lisättäväksi. Ensiapua ja ensihoidon toimintaa tukevaa harjoittelua haluttiin lisättävän erityisesti vapaaehtoisille.

Lisäksi esitettiin toiveita johdon ja esihenkilöiden osallistumisesta seminaareihin. Yhteisten pelisääntöjen harjoittelua pidettiin tärkeänä sooloilun välttämiseksi. Harjoitusten selkeyttä toivottiin siten, että keskityttäisiin yhteen kokonaisuuteen kerrallaan, eikä yhteen harjoitukseen sisällytettäisi liian monta eri osa-aluetta.

Yhteistä viestintää pitäisi harjoitella enemmän ja jatkaa samantyyppisesti harjoittelua mitä on ollutkin (vastaaja 48).

Ensiapua ja ensihoidon toimintaa, erityisesti niitä harjoitteita missä vapaaehtoiset voisivat olla tosi tilanteessa apuna (vastaaja 53).

Viimeisessä kysymyksessä kysyttiin, onko vastaajilla toiveita tai ideoita tuleviin seminaareihin ja haluaisivatko he esittää ehdotuksia puheenvuoroaiheisiin. Vastauksissa nousi esiin useita ehdotuksia erityisesti terveydenhuoltoa käsitteleviin aiheisiin ja harjoituksiin. Toiveissa korostuivat esimerkiksi perusensiaputaitojen, kylmäsuojauksen sekä potilaan maastossa liikuttamisen harjoittelu. Myös etsintäharjoittelua pidettiin tärkeänä, sillä useimmiten Vapepa kutsutaan juuri etsintätehtävälle. Henkilön kohtaamistaitoja tunnetasolla sekä henkisen tuen antamista toivottiin käsiteltävän niin käytännön harjoituksina kuin teoreettisina koulutuksina. Puheenvuoroihin esitettiin aiheiksi muun muassa auttajajan jaksaminen. Varautuminen sekä huoltovarmuuteen liittyvät kysymykset toivottiin myös huomioitavan puhujavuoroissa. Vastaajat haluaisivat kuulla myös Vapepan jäsenten näkemyksiä siitä, millaista on toimia auttajana tehtävällä, sekä vappelaisen puheenvuoroa siitä, miten hän kokee yhteistyön viranomaisten kanssa. Vastaajat toivoivat myös poliittisten päättäjien osallistuvan seminaarin puhujiksi. Monissa vastauksissa huomioitiin ajankohtainen maailmantilanne. Puheenvuoroihin ehdotettiin muun muassa sähköjakeluverkon ja puhelinoperaattorien edustajien näkökulmia sekä aiheita huoltovarmuudesta ja kokonaiskestävyydestä.

Tilanteet, jossa kännykkä ei kuulu ja kamera ei ole käytössä -> miten saada yhteys, miten toimia, tiedonkeruussa/ välittämisessä -> lähinnä tehtävällä oleva partio voisi joutua ko. tilanteeseen. (vastaaja 62.)

Terveydenhuollon resursseja eri tilanteisiin olisi tärkeää harjoitella, kun mitoitus on kunnan asukasluvun mukaisesti ja sesonkiaikana Inarin kunnan alueella voi olla jopa 50 000 ihmistä. Kuinka toimitaan, miten hoidetaan, jotta myös kunnan asukkaat saavat hoitoa, jos tapahtuu jokin katastrofi sesongin aikana. (vastaaja 16.)

6.2 Kyselytutkimuksen analyysi

Kyselytutkimuksen tulokset osoittavat, että seminaarit ovat osallistujille äärimmäisen tarpeellisia, erityisesti tiedon jakamisen, yhteistyön kehittämisen ja verkostoitumisen näkökulmista. Seminaarit koettiin tärkeiksi, koska ne mahdollistavat eri toimijoiden tutustumisen toisiinsa ja yhteisten toimintatapojen luomisen, mikä on välttämätöntä tehokkaan pelastustyön kannalta. Kuten Jalava ym. (2017, s. 18–19,23–28) kertovat, kolmannen sektorin ja viranomaisten välinen yhteistyö on keskeinen osa Suomen kokonaisturvallisuutta. Se on myös välttämättömyys pienissä ja harvaan asutuissa kunnissa, joissa viranomaisten saapuminen voi kestää liian kauan

pitkien välimatkojen ja resurssien vähäisyyden vuoksi. Vapaaehtoisjärjestöt toimivat viranomaisten tukena eri tasoilla aina ennaltaehkäisevästä turvallisuustyöstä operatiivisiin hälytystehtäviin (Jalava ym., 2017, s. 18–19, 23–28). Vapaaehtoiset toimivat hälytystilanteissa aina viranomaisen pyynnöstä ja näissä tilanteissa viranomainen on aina johtovastuussa. Välimatkojen vuoksi viranomaisten paikalle pääsy voi olla hitaampaa kuin vapaaehtoisten, jotka asuvat eripuolilla maakuntaa. On tilanteita, joissa vapaaehtoiset voivat viranomaisen pyynnöstä käynnistää pelastustoiminnan ennen viranomaisten saapumista. Johtovastuu säilyy kuitenkin aina viranomaisella. Muun muassa näiden tilanteiden vuoksi, on yhteinen harjoittelu ja toistensa tunteminen välttämätöntä.

Viranomaisten ja kolmannen sektorin yhteistyön onnistuminen edellyttää suunnitelmallisuutta, yhteisiä koulutuksia ja selkeitä toimintamalleja, jotta vapaaehtoisten tarjoamat resurssit voidaan hyödyntää tehokkaasti ja koordinoitusti (Jalava ym. 2017, s. 18–19, 23–28). Yhteiset harjoitukset ja koulutukset ovat keskeisiä, sillä ne lisäävät viranomaisten ja vapaaehtoisten ymmärrystä toistensa toimintatavoista ja vahvistavat luottamusta vapaaehtoisten osaamiseen. Yhteistoiminnan jatkuva kehittäminen nousi esiin merkittävänä parannuskohteena, koska tekniikan ja toimintaympäristön muutokset edellyttävät taitojen säännöllistä päivittämistä. Esimerkiksi miehittämättömien ilma-alusten (dronet) ja pelastuskoirien käytön yleistyminen tehtävillä korostaa tiedon päivittämisen ja koulutuksen tarvetta, jotta kaikki osapuolet ymmärtävät tehtävän kulun ja roolinsa siinä.

Selkeä viestintä ja johtaminen ovat erityisen tärkeitä rajallisten resurssien ja haastavien toimintaympäristöjen vuoksi. Yhteistyö vaatii sujuvaa toiminnan koordinoitua ja viestintää, mikä voi kriisitilanteissa ja nopeasti muuttuvissa olosuhteissa olla haastavaa. Lisäksi tilanteiden hoitoon voi liittyä ammatillisia erimielisyyksiä ja tietämättömyyttä toisten toimintatavoista, mikä voi vaikeuttaa yhteistyötä (Jalava ym., 2017, s. 19).

Harjoitusten monipuolistaminen ja käytännönläheisyys on huomioitava, jotta ne vastaisivat todellisten pelastustilanteiden vaatimuksia. Uusien ja vaativien harjoitusten lisääminen on erityisen tärkeää Lapin alueen olosuhteiden huomioiden. Hallamaa (2017, s. 105–107, 113) kirjoittaa, että yhteistoiminta edellyttää asennetta, joka mahdollistaa yhteistyön ja sitoutumisen yhteiseen päämäärään, vaikka yksilölliset intressit ja motiivit saattavat poiketa toisistaan. Seminaarien merkitys korostuu paitsi käytännön harjoittelun, myös eri tahojen välisen yhteistyön syventämisen ja kokonaisvaltaisen turvallisuuden parantamisen kannalta.

Yhteisten käyttäytymissääntöjen ja toimintatapojen kehittäminen perustuu yhteisymmärrykseen siitä, mitä toimintaa ja arvoja ryhmä edustaa. Yhteinen tavoite motivoi toimimaan ja sitoutumaan yhteisön päämäärään, mikä on olennaista pelastustyössä, jossa sujuva yhteistyö ja keskinäinen luottamus ovat kriittisiä onnistuneelle toiminnalle (Hallamaa, 2017, s. 113). Näiden asioiden kehittäminen on ensiarvoisen tärkeää, jotta osallistujat voivat kohdata todelliset tilanteet tehokkaasti ja turvallisesti.

6.3 Haastatteluiden analyysi

Tässä osiossa analysoin haastatteluaineistoa, joka tarjosi syventävää näkökulmaa kyselytutkimuksen tuloksiin. Haastatteluista nousi esiin useita samoja teemoja kuin kyselytutkimuksessa, mutta ne käsiteltiin yksityiskohtaisemmin ja syvällisemmin. Haastateltavien pitkä kokemus seminaareista näkyi vastauksissa, jotka tarjosivat konkreettisia esimerkkejä ja laajempaa pohdintaa. Yhteistoimintaharjoitusten ideoita käsiteltiin laajemmasta näkökulmasta, huomioiden seminaarin kokonaisuus, kun taas kyselytutkimuksen vastauksissa korostuivat usein vastaajien omat intressit tai ammattialan näkökulmat. Haastatteluissa korostuivat erityisesti yhteistyön merkitys, valmiuden ylläpito muuttuvassa yhteiskunnassa, yhteisen harjoittelun tärkeys ja kaikkien toimintasektoreiden huomioiminen.

Pelastuspalveluseminaarit ovat olleet merkittävässä roolissa viranomaisten ja vapaaehtoisten yhteistyön kehittämisessä. Näitä seminaareja on järjestetty vuodesta 1988 alkaen ja alun perin idea lähti siitä, että pelastus välineistöä ja kalustusta oli saatavilla, mutta koulutus niiden käyttöön puuttui. Seminaarit tarjoavat valmiin alustan koulutukselle, tiedonvaihdolle ja verkostoitumiselle. Kun seminaarien ja yhteistoimintaharjoitusten puitteet on valmiiksi suunniteltu ja rakennettu on viranomaisilla helpompi osallistua yhteisharjoitteluun, kun aikaa ja resursseja ei tarvitse käyttää järjestelyihin. Tämä mahdollistaa resurssien kohdistamisen itse harjoitteluun ja oppimiseen, kun ei tarvitse miettiä logistiikkaan tai organisointiin liittyviä yksityiskohtia.

Keskustelu viranomaisten ja vapaaehtoisten yhteistyöstä seminaareissa sekä yhteistoimintaharjoitukset auttavat viranomaisia oivaltamaan, millainen resurssi heillä on käytävissä erilaisissa onnettomuustilanteissa, jos vaan hoksaavat pyytää (H3).

Tällaisia seminaareja ja yhteistyömalleja ei ole hyödynnetty muualla Suomessa. Eteläisemässä Suomessa on totuttu, että viranomaiset hoitavat asiat itsenäisesti, mikä saattaa johtaa

siihen, että vapaaehtoisten tarjoamia resursseja ei hyödynnetä täysimääräisesti. Koska tämä seminaari harjoituksineen, on ainut laatuaan ja valtakunnallisestikin tunnustettu perinne, on sen ylläpitämistä syytä jatkaa.

Seminaarit ovat tarpeellisia ja valtakunnallisestikin arvostettuja yhteistyö foorumeita viranomaisten ja vapaaehtoisten välillä (H4).

Seminaarin anti korostaa viranomaisten ja vapaaehtoisten yhteistyön merkitystä erityisesti Lapin alueella, jossa harva asutus ja pitkät välimatkat asettavat haasteita. Seminaarit ovat osoittautuneet tehokkaiksi foorumeiksi, jotka edistävät keskinäistä tuntemusta, luottamusta ja hyvien käytäntöjen siirtämistä kokeneemmilta uusille toimijoille. Ne tarjoavat valmiiksi rakennetut puitteet, jotka helpottavat viranomaisten osallistumista resurssien niukkuuden keskellä.

Yhteistyön merkitys tulee tulevaisuudessa korostumaan. esim. Lapissa harva-asutus, pitkät välimatkat ja viranomaiset keskittyneet taajamiin. Elämme muuttuvassa maailmassa. (H5.)

Erityisesti terveydenhuollon sektorin vahvistaminen vapaaehtoistoiminnassa nousee esiin kehittämiskohteena. Haastateltavat peräänkuuluttavat ensiapukoulutuksen ja välttämättömän ensiavun osaamisen laajentamista kattamaan myös jatkohoitoa odotusaikana, mikä on kriittistä tilanteissa, joissa ammattimainen terveydenhuoltohenkilöstö ei ole nopeasti saatavilla. Tämä on erityisen tärkeää Lapin kaltaisilla alueilla, joissa etäisyydet ovat pitkiä ja terveydenhuollon resurssit rajallisia.

Harvaan asutulla alueella viranomaisten ja vapaaehtoisten yhteistyö on välttämättömää ja esimerkiksi EA-koulutuksen lisääminen vapaaehtoisille auttaisi, jotta voivat tukea viranomaisia isoissa onnettomuuksissa (H2).

Seminaarien jatkuvuutta pidetään välttämättömänä, jotta yhteistyö ja verkostoituminen säilyvät ja kehittyvät. Uusien toimijasektoreiden, kuten muiden järjestöjen, mukaan ottaminen voisi monipuolistaa vapaaehtoisten roolia. Yhteistyön merkitys korostuu entisestään tulevaisuudessa, kun resurssit vähenevät ja uhkakuvat monimutkaistuvat. Toimijat myös vaihtuvat kaikilla sektoreilla ajoittain ja on tarpeen tuoda toimintaa ja yhteistyön merkitystä tutuksi myös uusille tekijöille.

Seminaarien suunnittelu on joustavaa ja yhteistyötä. Uusia kumppaneita ja asiantuntijoita otetaan vastaan (H4).

Aina on hyvä laajentaa näkökulmaa ja ottaa mukaan uusia toimijasektoreita. Vapaaehtoisten rooli esim. evakuoinneissa tai muissa pelastustehtävissä voisi olla moninaisempi ja heitä voitaisiin hyödyntää useammin. (H3.)

Olisi tärkeää, että kolmannen sektorin, kuten Vapepan, rahoitusta ei vähennetä, vaan pikeminkin lisätään, jotta voidaan kompensoida viranomaisten resurssivajetta. Tämä on myös taloudellisesti järkevää, sillä vapaaehtoistoiminnan tukeminen on usein edullisempaa kuin viranomaismenojen ylläpito.

Olisi hölmöä, jos tämän sektorin rahoitusta ja resurssia vähennetään, silloin kuin viranomaisten resurssit heikkenevät, koska se on ainoa tuki mitä enää on jäljellä. Ei ole mitään, jos tätä ei enää ole. Sen takia tämä pitäisi valtionhallinnossa ymmärtää, että tämä kolmassektori ei ole mikään rahasyöppö ja sen rahoituksen vähentäminen on poliittisesti ja käytännössä väärä liike. (H1.)

Haastateltavat korostavat terveydenhuollon edustajien aktiivisemmän osallistumisen tärkeyttä seminaareihin eri alueilta. Tämä vahvistaisi osaamista erityisesti poikkeustilanteissa harvaan asutuilla ja erämaa-alueilla sekä tunturiolosuhteissa. Terveydenhuollon edustajien laajempi osallistuminen lisäisi heidän ja vapaaehtoisten yhteistä osaamista, mikä sujuvoittaisi yhteistyötä käytännön tilanteissa. Harvaan asutuilla alueilla, joissa pelastajat, hoitajat ja muut ammattilaiset ovat harvassa ja pitkien matkojen päässä, vapaaehtoisten auttamisvalmiuteen on usein turvaututtava. Näitä tilanteita silmällä pitäen vapaaehtoisten ensiapuvalmiuksia ja hoidollista osaamista tulisi vahvistaa. Esimerkiksi suuronnettomuuksissa, kuten bussionnettomuuksissa, joissa olosuhteet voivat olla haastavia, vapaaehtoisten terveydenhuollon osaaminen olisi korvaamaton.

Täällä on hirveän vähän lääketieteestä osallistujia, tänne pitäisi saada osallistumaan alan osajia...tämä terveydenhuollon sektori jää selvästi ali edustetuksi täällä. (H1.)

Yhteenveto haastatteluista

Haastattelut toivat esiin erityisesti yhteistyön, yhteisten harjoitusten ja koulutuksen merkityksen pelastuspalveluseminaareissa. Haastattelut korostivat viranomaisten ja vapaaehtoisten yhteistyön tärkeyttä erityisesti harvaan asutuilla alueilla, kuten Lapissa, jossa pitkät etäisyydet ja rajalliset resurssit asettavat haasteita nopealle toiminnalle.

Yhteistyön ja verkostoitumisen nähtiin edistävän luottamusta ja lisäävän toiminnan tehokkuutta erityisesti pelastustehtävissä. Tämä on linjassa sen kanssa, mitä Nylund & Yeung (2005, s. 70) toteavat: myös yhteiskunnallisella tasolla vapaaehtoistyö vahvistaa sosiaalista pääomaa, kuten vuorovaikutusta ja luottamusta, edistäen yhteiskuntarauhaa.

Kuten Stenman ja Sariola (2018, s. 34–35) kirjoittavat, vapaaehtoistoiminnan toimintaympäristö on kehittynyt kohti yhä ammattimaisempaa ja koordinoitumpaa suuntaa. Viranomaisten ja vapaaehtoisten tiivistyvä yhteistyö sekä säännöllinen yhteinen harjoittelu ovat keskeisiä tekijöitä siihen, että tämänkaltaista kehitystä tapahtuu. Seminaarit tarjoavat valmiit puitteet, joiden avulla viranomaiset ja vapaaehtoiset voivat keskittyä koulutukseen ja oppimiseen ilman ylimääräisiä järjestelyhuolia. Seminaarien ja harjoitusten jatkuvuus on välttämätöntä, jotta yhteistyö kehittyy ja resurssit hyödynnetään tehokkaasti, myös muuttuvissa toimintaympäristöissä.

Keskeisinä kehittämiskohteina nousivat esiin erityisesti terveydenhuollon vahvistaminen vapaaehtoistoiminnassa ja ensiapuvalmiuksien laajentaminen. Tämä on erityisen tärkeää alueilla, joissa terveydenhuollon ammattilaisten saatavuus on rajallinen. Myös kadonneen etsinnän harjoittelua olisi hyvä lisätä syventämällä perusharjoittelua ja tuomalla vaihtelevuutta lisäämällä haastetta tehtäviin kokeneemmille henkilöille. Lisäksi haastateltavat peräänkuuluttivat kolmannen sektorin rahoituksen turvaamista, koska vapaaehtoistoiminta täydentää merkittävästi viranomaisten toimintaa kriisitilanteissa ja viranomaisten omat resurssit ovat rajalliset.

Haastattelut osoittivat, että seminaarit ovat keskeisiä viranomaisten ja vapaaehtoisten yhteistyön syventämisessä, ja niiden tarjoamaa koulutusta sekä verkostoitumista tulisi edelleen kehittää ja laajentaa uusille sektoreille. Tämä vahvistaa valmiutta ja varautumista, mikä on kriittistä tehokkaan pelastustoiminnan ja turvallisuuden takaamiseksi.

Vapaaehtoisessa pelastuspalvelussa toimii yli 50 järjestöä, ja esimerkiksi näiden järjestöjen laajempi osallistuminen seminaareihin voisi edelleen vahvistaa kolmannen sektorin ja viranomaisten yhteistyötä. Koska järjestöjen toimintaan vaikuttavat monet yhteiskunnalliset muutokset, kuten rahoitusmallien muokkautuminen ja digitaaliset työkalut, niiden toiminnan kehittäminen ja seminaariyhteistyön laajentaminen voisivat lisätä vapaaehtoistoiminnan vaikuttavuutta entisestään (Lind, 2022, s. 55–56). Näin varmistetaan, että vapaaehtoistoiminta kehittyy vastaamaan muuttuvan yhteiskunnan tarpeita ja pysyy olennaisena osana pelastusalan toimintaa.

7 YHTEENVETO JA KEHITTÄMISEHDOTUKSET

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli tunnistaa kehittämiskohteita vapaaehtoisten ja viranomaisten väliselle yhteistyölle sekä selvittää, miten pelastuspalveluseminaarit toimivat keskeisenä välineenä tämän yhteistyön edistämiseksi. Lisäksi tavoitteena on löytää keinoja seminaarien sisällön ja rakenteen parantamiseksi.

Pelastuspalveluseminaarit on järjestetty yhteistyössä Lapin vapaaehtoisen pelastuspalvelun, viranomaisten, Lapin aluehallintoviraston, ja Siviksen kanssa. Seminaarien suunnittelu aloitetaan vuosittain tammikuussa, ja itse seminaari pidetään lokakuun viimeisenä viikonloppuna. Inarin kunnalta saatu vankka tuki, on ollut suuressa osassa myös siinä, että ajankohta ja paikka Saariselällä, Hotelli Riekonlinnassa, ovat viime vuosina vakiintuneet pysyväksi tapahtumapaikaksi. Paljon keskustelua on käyty siitä, että seminaarien vetovastuu siirtyisi viranomaisille. Tähän asti Lapin vapaaehtoinen pelastuspalvelu on kantanut vastuun seminaarien järjestämisestä, ja työ on tehty vapaaehtoisvoimin. Seminaarien suunnittelu on joustavaa yhteistyötä ja mukaan toivotaankin uusia kumppaneita ja asiantuntijoita.

Ajankohtaisuus

Etenkin seminaarien puheenvuorojen kiinnittyminen ajankohtaisiin aiheisiin olisi olennaista, koska maailma muuttuu jatkuvasti ja yhteiskunnan rakenteet kohtaavat suuria muutoksia. Muutuvaan aikaan ja turvallisuusympäristöön liittyvät puheenvuorot toisivat kuulijoilleen heidän haluamaansa tietoa ja samalla uskoa siihen, että yhteistyö viranomaisten ja vapaaehtoisten kanssa kehittyy muuttuvasta tilanteesta huolimatta ja toiminta pysyy ajanhermolla. Ajankohtaiset aiheet seminaareissa varmistavat, että osallistujat saavat uusinta tietoa kriittisistä aiheista, kuten kokonaisturvallisuudesta, valmiussuunnittelusta ja kansallisesta riskiarviosta. Ajankohtaiset puheenvuorot, jotka yhdistävät kokemusasiantuntijuuden ja syvällisen tiedon, auttavat osallistujia ymmärtämään paremmin nykyisiä haasteita ja mahdollisuuksia. Tämä näkökulma auttaa osallistujia valmistautumaan paremmin tuleviin haasteisiin ja kehittämään toimintaansa vastaamaan muuttuvia tarpeita.

Viestintä ja toiminnan rakenteet

Viestinnän ja toiminnan rakenteiden parantaminen on olennaista sujuvuuden ja tehokkuuden varmistamiseksi. Selkeä ja oikea-aikainen viestintä on erityisen tärkeää yhteistoimintaharjoitusten aikana, sillä se varmistaa, että kaikki osallistujat ymmärtävät roolinsa ja tehtävänsä, mikä vähentää epäselvyyksiä ja virheitä. Ilman selkeää viestintää harjoitukset voivat muuttua sekaviksi, ja osallistujat saattavat joutua odottamaan tarpeettoman pitkään, mikä heikentää harjoitusturvallisuutta ja -tehokkuutta. Kyselyvastauksista ilmeni, että viestinnän haasteet korostuivat erityisesti tilanteissa, joissa osallistujat eivät tieneet, mitä tapahtuu, missä tapahtuu ja missä heidän tulisi olla. Haastatteluissa puolestaan painotettiin, että sujuva toiminta edellyttää viestinnän ja rakenteiden selkeyttä jo suunnitteluvaiheessa.

Toiminnan rakenteiden parantaminen korostuu myös resurssien hallinnassa. Selkeä tiedotus siitä, mitä resursseja on käytettävissä ja miten niitä voidaan hyödyntää, auttaa kaikkia osapuolia suunnittelemaan ja toteuttamaan tehtävänsä paremmin. Viranomaisten keskinäinen viestintä, erityisesti johtopaikalla, on avainasemassa sujuvan toiminnan kannalta. Ilman tehokasta viestintää päätöksenteko voi hidastua, ja harjoitustilanteen hallinta kärsii.

Puheenvuorokattauksen kehittäminen seminaareissa tukee tätä tavoitetta. Rakentamalla puheenvuorot yhdenmukaisiksi yhteistoimintaharjoitusten teemojen kanssa voidaan syventää osallistujien ymmärrystä ja tarjota kohdennettua tietoa, mikä edistää parempaa valmistautumista ja tehokkaampaa toimintaa tositilanteissa.

Yhteistyö ja verkostoituminen

Yhteistyö, verkostoituminen ja toisten toimijoiden tunteminen ovat olennaisia pelastuspalveluseminaarien tarjoamia mahdollisuuksia. Tämän opinnäytetyön perusteella nämä teemat nousivat esiin tärkeinä elementteinä, sillä ne edistävät sujuvaa yhteistyötä todellisissa onnettomuustilanteissa. Seminaariin osallistujat korostivat, että mahdollisuus tutustua muihin viranomaisiin, heidän toimintamalleihinsa ja aktiivisiin vapaaehtoihin parantaa yhteistyön edellytyksiä merkittävästi. Tämä on erityisen tärkeää, koska kriisitilanteissa tarvitaan nopeaa ja saumatonta yhteistyötä eri toimijoiden välillä. Vapaaehtoiset kokivat seminaarit myös tilaisuuksina kohdata samanhenkisiä ihmisiä, mikä vahvisti heidän motivaatiotaan ja sitoutumistaan toimintaan. Tämä yhteisöllisyys lisää osallistujien voimavaroja ja jaksamista. Sujuvaa yhteistyötä on tarpeen harjoitella jatkuvasti, erityisesti henkilöstön vaihtuvuuden vuoksi. Lisäksi pienillä paik-

kakunnilla, joissa resurssit ovat rajalliset ja hajallaan, verkostoituminen ja yhteistyö ovat välttämättömiä sujuvan toiminnan ja avun järjestämisen kannalta. Näin varmistetaan, että kaikki osapuolet voivat toimia tehokkaasti yhdessä, kun avun tarve on suurin.

Kokemusasiantuntijuus

Kokemusasiantuntijuuden nostaminen esille seminaarin puheenvuoroissa on tarpeellista, sillä se tuo arvokasta näkökulmaa pelastuspalveluseminaarien sisältöön. Osallistujat halusivat kuulla vapaaehtoisten omia kokemuksia hälytystilanteista ja yhteistyöstä viranomaisten kanssa, sillä tällaiset puheenvuorot tarjoavat syvällistä ymmärrystä siitä, miltä vapepalaisena toimiminen tuntuu. Ne avaavat osallistujille konkreettisia haasteita ja onnistumisia, joita vapaaehtoiset kohtaavat. Lisäksi pelastettujen tarinat herättivät suurta kiinnostusta, erityisesti heidän näkemysensä Vapaaehtoisen pelastuspalvelun toiminnasta sekä pelastetun toipumisprosessista ja jatkohoitoon ohjaamisesta. Kokemusasiantuntijoiden ja pelastettujen kertomukset tarjoavat tärkeää tietoa, joka auttaa osallistujia ymmärtämään toiminnan vaikutuksia yksilötasolla. Käytännön kokemusten ja esimerkkien esiin nostaminen nähtiin erityisen tärkeäksi, sillä ne antavat osallistujille konkreettisia oppeja ja syvempää ymmärrystä seminaarin aiheista.

Henkinen- ja psykososiaalinen tuki

Henkisen- ja psykososiaalisen tuen merkitystä tulisi korostaa seminaari puheenvuoroissa ja harjoituksissa. On tärkeää pitää yllä osaamista, jolla pystytään tarjoamaan tukea autettaville ja heidän omaisilleen, sillä kriisitilanteet voivat jättää syviä psyykkisiä jälkiä. Auttajan oman jaksamisen huomioiminen on myös ensiarvoisen tärkeää, jotta vapaaehtoiset eivät kuormitu liikaa auttamistehtävissä ja jotta heidän motivaationsa tehdä vapaaehtoistyötä säilyisi hyvänä.

Autettavan kohtaamista tulisi käsitellä henkisentuen antamisen lisäksi myös tunnetasolla. Näiden taitojen harjoittelu auttaa vapaaehtoisia valmistautumaan paremmin vaikeisiin tilanteisiin ja parantaa heidän valmiuksiaan tarjota laadukasta tukea. Erityisesti suuronnettomuuksissa ja kriiseissä psykososiaalinen tuki nousee yhdeksi tärkeimmistä auttamisen muodoista, täydentäen ensihoitoa ja pelastustoimia. Valmius- ja evakuointikeskuksen perustamisen ja toiminnan opettelu, potilastietojen kirjaaminen sekä yhteistyön kehittäminen ovat olennaisia kehityskohteita. Näiden osa-alueiden vahvistaminen varmistaa, että kriisitilanteissa apu on kokonaisvaltaista ja vastaa sekä fyysisiin että henkisiin tarpeisiin.

Yhteistoimintaharjoitukset

Erityisesti perusosaamisen ylläpitoa tulisi lisätä yhteistoimintaharjoituksissa, sillä se luo van-
kan perustan, jonka päälle voidaan rakentaa vaativampia harjoituksia taitotason mukaan. Pe-
rusharjoitteiden lisääminen tukee sitä lähtökohtaa, että seminaarien osallistuja joukossa on aina
uusia vapaaehtoisia, sekä niitä, joilla viimeisimmistä harjoituksista tai todellisista tehtävistä voi
olla pitkä aika. Vastauksissa oli toive työpaja harjoitteiden jatkuvuudesta, koska niiden koettiin
lisäävän oppimista erityisen tehokkaasti, tämän toiminnan jatkaminen olisi perusteltua juuri
tästä näkökulmasta.

Yhteistoimintaharjoitukset olisi hyvä olla todellisen pelastustilanteen kaltaisia, jotka tarjoavat
osallistujille mahdollisuuden harjoitella monipuolisia ja realistisia tehtäviä. Harjoitusten avulla
voidaan parantaa käytännön taitoja ja valmistaa osallistujia kohtaamaan todellisen tehtävän mu-
kaiset olosuhteet, jotka voivat olla Lapin toimintaympäristöissä esimerkiksi vaikeakulkuiset
maastot ja haastavat sääolosuhteet. Näiden taitojen kehittäminen on välttämätöntä, jotta pelas-
tustoimet sujuisivat tehokkaasti ja turvallisesti. Harjoituksissa tulisi harjoitella myös tilanteita,
missä osallistujien pitäisi soveltaa opittuja taitoja käytännössä ja toimia tehokkaasti yllättävissä
tilanteissa. Esimerkiksi viestintä- ja tietoliikenne yhteyksien katkeaminen saattaisi olla todelli-
nen kriisitilanne ja auttajien olisi toimittava ilman tavanomaisia resursseja. Tämän hetken tur-
vallisuustilanne huomioon ottaen, nämä tilanteet voivat olla ihan todellisia.

Ensiapu- ja ensihoitoharjoituksien lisääminen seminaarien yhteistoimintaharjoituksiin on elin-
tärkeää, ja näiden toimintojen osaaminen ja ylläpitäminen on tuotava ajantasaiseksi seminaa-
rien harjoituksissa. Näiden taitojen lisääminen parantaa vapaaehtoisten kykyä antaa esimerkiksi
välttämätöntä ensiapua ja hoitotoimenpiteitä ennen ammattiavun saapumista. Ensiapu- ja ensi-
hoidon tukemisen tehtävät lisääntyvät etenkin harva-asutusalueilla ja vaikeakulkuisissa maas-
toissa, koska ammattiavun saaminen on välimatkojen vuoksi hidasta ja sosiaali- ja terveystal-
veluiden muutos on ravistellut voimakkaasti kyseistä työkenttää.

Konkreettinen yhteistyö eri toimijoiden välillä kehittää vuorovaikutustaitoja ja vahvistaa kykyä toimia monitoimijaisessa ympäristössä, mikä on olennaista onnistuneiden pelastustoimien kannalta. Yhteistoimintaharjoitukset eivät siis vain kehitä yksilön taitoja, vaan myös vahvistavat eri tahojen välistä yhteistyötä, mikä on ratkaisevaa tehokkaassa pelastustoiminnassa.

8 EETISYYS JA LUOTETTAVUUS

Opinnäytetyön toteutuksessa pyrin käyttämään hyvää tieteellistä käytäntöä koko prosessin ajan. Menetelmät mitä käytin työssä valitsin niin, kuin uskoin saavani vastauksia tutkimus kysymyksiin parhaalla mahdollisella tavalla. Olen käyttänyt työssäni Humanistisen ammattikorkeakoulun määrittelemiä lähdeviittausmerkintöjä. Ennen opinnäytetyön aloittamista tein aineistonhallintasuunnitelman, mistä käy ilmi, miten hankittu materiaali säilytetään ja mitä sille tapahtuu, kun opinnäytetyö prosessi on ohi. Aineistoa kerätessäni, informoin kaikkia osallisia niin, että he saivat tarpeeksi tietoa kehittämistyöstä ennen kuin he osallistuivat haastatteluun tai lomakekyselyyn. kaikki haastateltavat saivat tutkittavan informointilomakkeen, sekä tutkittavan suostumuslomakkeen allekirjoitettavaksi. Haastattelu tilanteet mitkä on nauhoitettu, on nauhoitettu ulkoisella haastattelunauhurilla, joka ei ole yhteydessä internetverkkoon. Kaikki opinnäytetyötä varten hankittu materiaali tullaan hävittämään asianmukaisesti opinnäytetyö prosessin loputtua. Kyselytutkimus tehtiin täysin anonyyminä ja anonymiteetin säilymisestä on pidetty huolta parhaalla mahdollisella tavalla. Haastateltavat olivat allekirjoittaneet tutkittavan suostumuslomakkeen, missä he antoivat luvan nimensä käyttöön opinnäytetyössä. Nimien käytöstä kuitenkin luovuttiin harkinnan jälkeen, ja myös haastattelut ovat anonymisoitu.

8.1 Tilaajapalaute

Tilaajan edustaja, sekä muutama seminaarin järjestelytyöryhmästä on perehtynyt tähän opinnäytetyöhön. Sain muutaman muokkaus ehdotuksen tekstiin, joka esitteli tilaajan ja toimintaympäristön. Olen nämä huomionnut ja muokannut tekstiä hiukan heidän pyynnöstään. Seuraavassa tilaajan palaute kokonaisuudessaan, niin kuin minä sen sain luettavaksi.

Saimme opinnäytetyöntekijältä tiedustelun Vapaaehtoiseen pelastuspalveluun liittyvästä opinnäytetyön aiheesta ja päätimme heti käyttää tilaisuuden hyödyksi Pelastuspalveluseminaarien näkökulmasta. Tarvetta tutkimukselle tai seminaarien arvioinnille on ollut jo pitkään, mutta seminaariorganisaatiossa ei ole siihen ollut resursseja. Kiitollisena otimme vastaan tämän mahdollisuuden tutkia, miten pelastuspalveluseminaarit nähdään osallistujien keskuudessa, onko tunne niiden tarpeellisuudesta yhtä voimakas, kuin järjestäjillä. Lisäksi kaipasimme tietoa perusteeksi järjestää seminaareja edelleen sekä suunnata niiden sisältöä.

Opinnäytetyö tuottaa erinomaisen selkeästi vastauksen siitä, että Pelastuspalveluseminaarit ovat olleet erityisen merkityksellisiä viranomaisten keskinäisen sekä viranomaisten ja vapaaehtoisten välisen yhteistyön edistämässä. Opinnäytetyön tulokset tukevat käsitystämme myös siitä, että yhteistoimintaharjoituksilla on merkitystä luottamuksen syntymisen ja sujuvan toiminnan tositilanteissa näkökulmasta. Saimme opinnäytetyön tuloksista kattavan listauksen kehittämideoista sekä tulevien seminaarien sisältöpainotuksista, teemoista ja aiheista.

Opinnäytetyön tuloksista tulee olemaan hyötyä monella tavalla. Se toimii erinomaisena perusteluna jatkaa hyvin muotoutunutta seminaariperinnettä yhteistyön tiivistämisen ja ylläpysymisen näkökulmasta. Se antaa tietoa toiveista seminaarin rakenteen ja sisällön suhteen, puheenvuorojen ja harjoitusten teemoista sekä kehittämideoista. Se toimii myös palautteena pitkään toimineelle työryhmälle, joista suuri osa on vapaaehtoistoimijoita ja motivoi jatkamaan työtä edelleen. Suuret kiitokset!

9 LOPUKSI

Ajatus opinnäytetyöstä Vapaaehtoiselle pelastuspalvelulle syntyi jo opintojeni alkuvaiheessa. Oma harrastuneisuuteni Vapepassa on se, mikä minut johti hakeutumaan yhteisöpedagogi opintoihin. Itselle oli hyvin selvää, että tutkin mahdollisuutta sille, että Vapepa toimisi työni tilaajana. Vaikka virallinen tilaaja on pelastuspalveluseminaarin järjestelytyöryhmä, on Vapaaehtoinen pelastuspalvelu keskeinen osa tätä toimintaa. Tein kehittävän harjoittelun SPR-Lapin Piirille/ Vapaaehtoiselle pelastuspalvelulle. Ohjaajanani toimi Lapin Piirin valmiuspäällikkö ja pääsin syventämään omaa ymmärrystäni siitä, mitä valmiustoiminta on ja mitä se on juuri Vapepassa. Harjoitteluni aikana osallistuin myös pelastuspalveluseminaarien suunnittelu kokouksiin, ja sitä myöten aihe kirkastui itselleni.

Tämän opinnäytetyön tilaaja tulee hyödyntämään sen tuloksia tulevien seminaarien sisällön ja rakenteen suunnittelussa sekä perusteena sille, että seminaarien järjestäminen on edelleen tärkeää ja tarpeellista. Työn tuloksia voidaan hyödyntää laajasti myös muilla tahoilla. Viranomaiskentällä työ tarjoaa arvokasta tietoa vapaaehtoisten roolista yhteistyökumppanina, erityisesti heidän osaamisestaan ja merkityksestään harvaan asutuilla alueilla. Kehityskohteita voidaan soveltaa myös pienemmissä yhteistoimintaharjoituksissa paikallistasolla. Lapin pienissä kunnissa, joissa viranomaisresurssit ovat rajalliset ja etäisyydet pitkiä, tätä työtä voidaan käyttää lisäämään tietoisuutta vapaaehtoisten merkityksestä ja huomioida kuntien pelastus- ja turvallisuussuunnitelmissa. Myös järjestöt ja yhteisöt, jotka tekevät yhteistyötä viranomaisten kanssa, voivat hyödyntää työn tuloksia yhteistyön ja toimintamallien kehittämisessä. Lisäksi harvaan asuttujen alueiden pelastusjärjestelyt ovat poliittisesti merkittävä kysymys, ja tämä työ voi tarjota arvokasta faktapohjaa päätöksenteon tueksi. Opinnäytetyö ja sen tulokset tullaan myös esittelemään vuoden 2025 pelastuspalveluseminaarissa, mikä mahdollistaa keskustelun jatkamisen alan toimijoiden keskuudessa.

Yhteisöpedagogina, yhteisöllisyyden ja ohjaamisen asiantuntijana, näen viranomaisten ja vapaaehtoisten yhteistyön kehittämisen olennaisena osana työtäni. Yhteistyön kehittäminen vahvistaa jokaisen osallisuutta ja yhteisöllisyyttä, samalla edistäen koko yhteisön aktiivista osallistumista ja yhteenkuuluvuuden tunnetta. Vapaaehtoiset voivat kokea olevansa merkittävä osa yhteisöä ja sen turvallisuuden rakentamista. Yhteiset koulutukset ja harjoitukset tarjoavat oppimismahdollisuuksia kaikille osapuolille: vapaaehtoiset saavat arvokasta tietoa ja taitoja, kun taas viranomaiset hyötyvät vapaaehtoisten paikallisesta osaamisesta.

Viranomaisten ja vapaaehtoisten yhteistyö vahvistaa myös verkostoja, jotka parantavat tiedonvaihtoa ja pitkäjänteistä yhteistyötä. Toimivien verkostojen avulla voimme reagoida nopeammin ja tehokkaammin erilaisiin haasteisiin. Keskinäinen luottamus, joka rakentuu yhteistyön myötä, on avainasemassa kriisi- ja pelastustilanteissa.

Yhteinen harjoittelu parantaa valmiuksia kohdata pelastus- ja onnettomuustilanteita, samalla edistään kaikkien osapuolten turvallisuutta ja hyvinvointia. Yhteisöpedagogina pidän arvokkaana sitä, että tämä toimintaympäristö on hyvin monimuotoinen ja se auttaa ymmärtämään ja arvostamaan erilaisia kulttuureja, taustoja ja näkökulmia.

On ollut todella avartavaa ja mielenkiintoista perehtyä seminaarihistoriaan. Oma käsitys ja ymmärrys kasvoi todella työtä tehdessä ja ennen kaikkea kunnioitus ihmisiä kohtaan, jotka ovat vuosikymmeniä työtä tehneet. Vapaaehtoisilla on korvaamaton rooli tapahtuman onnistumisessa. Tätä vapaaehtoisten työmäärää ja tapahtuman eteen vuodesta toiseen uurastaneita ihmisiä miettiessä, olen miettinyt myös sitä, että nykyisillä seminaariosallistujilla ei ole välttämättä käsitystä seminaarin todellisesta luonteesta. Tarkoitan sitä, että taustalla toimii nimenomaan suuressa roolissa vapaaehtoiset. Viranomaiset ja muut yhteistyökumppanit ovat seminaaria suunnittelemassa, mutta käytännön järjestelyt ja seminaari puitteiden luominen on vapaaehtoisten omalla ajalla tekemää työtä.

Seminaari rahoitus on myös asia, mikä on noussut työtä tehdessä mieleeni. Uskon, että todella moni seminaari kävijöistä ei ole tietoinen siitä, miten pienellä budjetilla seminaarit järjestetään. Seminaareilla ei ole ulkopuolisia rahoittajia ja myös osallistumismaksut majoittautumisineen pyritään pitämään niin pienenä, että kaikilla halukkailla on mahdollisuus tilaisuuteen osallistua.

Keskusteluissa nousi esiin myös monenlaisia asioita, mitä on hyvin vaikea ymmärtää tai edes hyväksyä, esimerkiksi se, että seminaarihistorian aikana, on ollut tahoja, jotka ovat mainostaneet tapahtumaa omana tapahtumanaan. Tämä on vaikea asia ymmärtää, kun itsekin vapaaehtoisena ja seminaariin useita kertoja osallistuneena, näkee sen kokonaisuuden mikä on pääosin vapaaehtoisten voimin saatu aikaiseksi. Vuosia on jo yritetty ja puhuttu, että seminaarin vetovastuuseen saataisiin viranomaisia, tämä ei kuitenkaan ole toteutunut, joten seminaarit toteutuvat edelleen samalla konseptilla.

Kyselytutkimuksessa nousi esiin myös paljon palautetta, joka oli selkeästi osoitettu käynnissä olevan seminaarin palautteeksi. Palautteissa mielestäni näkyi se, että ei myöskään ollut ymmärretty sitä, että seminaarien suunnitteluryhmässä on edustus todella monelta eri sektorilta ja

suunnittelutyö aloitetaan jo tammikuussa. Paljon sellaista viestinnän ja tiedotuksen heikkoutta mitä koettiin, olisi voitu välttää sillä, että omilla sektoreilla olisi myös käyty keskustelua ennen seminaaria. Yhteistoimintaharjoitusten onnistuminen vaatii kaikilta osallistujilta ennakkovalmisteluja ja ennen kaikkea yhteistoimintaa.

Näitä pohdintoja miettiessä, ajattelin, että seuraavissa seminaareissa olisi varmasti hyvä ihan alkajaisiksi pitää pieni info tms. missä avataan osallistujille sitä, minkälaisella kokoonpanolla seminaari työ on tehty ja minkälaisella budjetilla se tulee menemään ja mistä lähteistä rahoitus tulee. Seminaareissa on joka vuosi myös ensikertalaisia ja käsitystä ennen mainituista asioista ei välttämättä ole.

Opinnäytetyötäni varten tekemä kyselytutkimus oli mielestäni onnistunut tapa kerätä osallistujilta tietoa ja toiveita koskien seminaaria. Jälkikäteen kyselylomaketta lukiessa huomasin, että kysymys asettelu olisi voinut olla selkeämpi. Se mikä itselle tuntui selkeältä ja johdonmukaiselta lomaketta tehdessä, ei kuitenkaan tuntunut enää jälkikäteen niin hyvältä. Moni oli varmas-tikin kokenut kysymyksissä päällekkäisyyttä. Siitä huolimatta kyselyyn oli vastattu todella hyvin ja vastauksia oli perusteltu kattavasti. Sain niistä mielestäni kattavasti tietoa tutkimustani varten. Paperilomakekysely on aika työläs tutkijalle itselleen, koska vastausten kirjaaminen analysointia varten on todella hidasta puuhaa. Kuitenkin ajattelen niin, että paperilomakkeella oli helpompi saada vastaajia, varsinkin, kun lomakkeet jaettiin jokaiselle osallistujalle muun seminaari materiaalin yhteydessä ja kyselyyn vastaamisesta muistutettiin seminaarissa useaan kertaan.

Haastattelutilanteet vaihtuivat seminaarissa paikan päällä ihan toisenlaisiksi mitä olin etukäteen suunnitellut. Jälkikäteen mietittynä, olisi ollut järkevää olla valmiina varasuunnitelma, jos alkuperäinen ryhmähaastattelu ei toteudu. Onneksi kuitenkin sain haastatteluistakin todella ison määrän hyvää materiaalia, joka toi syvyyttä tutkimukselle. Itselleni avuksi tehdyt kysymykset haastattelutilanteisiin eivät todella olleet tarkoitettu jaettaviksi haastateltaville. Onnekseni, vastaajat osasivat käsitellä asiaa laajemmalla otannalla ja käyttivät lomaketta vain suuntaa antavana.

Kokonaisuudessaan opinnäytetyö prosessi oli aika raskas, mutta opettavainen kokemus. Olen aina pitänyt vapaan tekstin kirjoittamisesta, mutta opinnäytetyön vaatiman sisällön tuottaminen on välillä vaatinut motivaatioin etsimistä. Tyytyväinen olen siitä, että opinnäytetyön aihe oli itselle tärkeä, jolloin sen työstäminen oli kuitenkin mielekästä.

Haluan päättää tämän pohdintani vastaajan neljäkymmentäkuusi vastaukseen, kysymykseen: miksi mielestäsi seminaareille ja yhteistoimintaharjoituksille on tarvetta?

”Muuten mistään ei tule mitään”. Olen vastaajan kanssa samaa mieltä.

Tekoälyn käyttö opinnäytetyössä

Olen käyttänyt työssäni ChatGPT tekoälysovellusta. Opinnäytetyön tietoperustaa suunnitellaessa, pyysin sovellukselta vinkkejä sopivista lähteistä tietoperustaa varten. Sain seitsemän eri lähdevinkkiä, joista yksikään ei soveltunut tietoperustan luomiseen. Joko kyseisiä lähteitä ei löytynyt ollenkaan, tai ne olivat yli viisitoistavuotta vanhoja teoksia.

Olen tekoälyltä pyytänyt muutamien sanojen oikeakielisyydestä tai taivuttamisesta kommenttia, kuten organisoida tai sähkö- vai sähköjakeluverkko. Sain vastaukseksi sellaiset taivutusmuodot, että epäilin sen käytettävyyttä, joten tarkistin asian kuitenkin kotiryhmäni WhatsAppissa ja tulín tulokseen, että viisaus asuu ihmisissä, ei tekoälyssä.

Tekstirakenteen jäsentelyyn olen myös pyytänyt kommenttia ja parannusehdotuksia. Kyselytutkimuksen avoimien vastausten analysointiin harkitsin avuksi tekoälyn käyttöä. Päätin kuitenkin käyttää Excel-ohjelmistoa, koska jouduin vastaukset kirjoittamaan joka tapauksessa manuaalisesti ja en luottanut siihen, että saan tekoälyltä jotain parempaa, kuin analysoimalla itse vastaukset Excelin avulla.

En ole syöttänyt tekoälylle mitään arkaluontoista materiaalia, kuten henkilötietoja. Olen myös suhtautunut tekoälyn antamiin ehdotuksiin riittävällä kriittisyydellä ja olen itse vastuussa kaikista tulkinnoista opinnäytetyössäni.

LÄHTEET

- Hallamaa, J. (2017). *Yhdessä toimimisen etiikka*. Gaudeamus.
- Hirsjärvi, S., Hurme, H., & Gaudeamus oy. (2022). *Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö* ([2. painos]). Gaudeamus.
- Holopainen, L. (2022). *Osallisuus syntyy yhteistyöstä*. Teoksessa *Kasvatus*, 53(3), (ss 304–305) Haettu 18.1.2025 osoitteesta <https://journal.fi/kasvatus/article/view/120233>
- Hyvärinen, M., Nikander, P., Ruusuvuori, J., & Aho, A. L. (2017). *Tutkimushaastattelun käsikirja*. Vastapaino.
- Isoaho, J. (2022). Vapaaehtoistyö ja vapaaehtoiset järjestöissä. Teoksessa P, Kaunismaa & K, Lind (toim.), *Järjestöt valokeilassa: Järjestöt organisaatioina, toimijoina ja tutkimuskohteina* (ss. 20–30). Humanistinen ammattikorkeakoulu.
- Jalava, J., Raisio, H., Norri-Sederholm, T., Lahtinen, & Puustinen, A. (2017). *Kolmas sektori viranomaisten turvallisuustoiminnan tukena*. Valtioneuvoston kanslia. Haettu 18.1.2025 osoitteesta https://valtioneuvosto.fi/documents/10616/3866814/76_Loppuraportti+kolmas+sektori+viranomaisten+turvallisuustoiminnan+tukena_editoitu+22.12.2017.pdf
- Kansalaisareena. (n.d.-a). *Mitä on vapaaehtoistoiminta?* Haettu 7.1.2025. osoitteesta <https://kansalaisareena.fi/aloittavan-vapaaehtoistoiminnan-koordinaattorin-opas/mita-on-vapaaehtoistoiminta/>
- Kansalaisareena. (n.d.-b). *Vapaaehtoistoiminnan määritelmä*. Haettu 17.1.2025 osoitteesta <https://kansalaisareena.fi/vapaaehtoiselle/vapaaehtoistoiminnan-maaritelma/>
- Kansalaisareena. (n.d.-c). *Vapaaehtoisten motiivit ja motivointi*. Haettu 7.1.2025 osoitteesta <https://kansalaisareena.fi/aloittavan-vapaaehtoistoiminnan-koordinaattorin-opas/vapaaehtoisten-motiivit-ja-motivointi/>
- Kähkönen, M. (2014). Missä sie oot? Lapin Vapaaehtoinen pelastuspalvelu (Vapepa) 1964–2014: Pelastuspalveluseminaarit I–XXV. Mediarautio.
- Lapin Vapaaehtoinen pelastuspalvelu. (2017). *MSO Kenttäopas, Lapin Vapepa* [Ei julkaisu].
- Lapin Vapaaehtoinen pelastuspalvelu. (2023). *MSO Etsinnän kenttäopas, Lapin Vapepa* [Ei julkaistu].
- Laimio, A., & Välimäki, S. (2011). *Vapaaehtoistoiminta kehittyy*. Keski-Suomen Sosiaaliturvayhdistys.
- Laitinen, H., & Parhiala, P. (2022). Järjestöt ja kansainvälisyys. Teoksessa P, Kaunismaa & K, Lind (toim.), *Järjestöt valokeilassa: Järjestöt organisaatioina, toimijoina ja tutkimuskohteina* (ss. 41–51). Humanistinen ammattikorkeakoulu.
- Lind, K. (2022). Johtaminen järjestöissä. Teoksessa P, Kaunismaa & K, Lind (toim.), *Järjestöt valokeilassa: Järjestöt organisaatioina, toimijoina ja tutkimuskohteina* (ss. 52–73). Humanistinen ammattikorkeakoulu.

- Nylund, M., & Yeung, A. B. (2005). *Vapaaehtoistoiminta: Anti, arvot ja osallisuus*. Vastapaino.
- Pelastuspalveluseminaari. (n.d.). Haettu 7.12.2024 osoitteesta <https://www.pelastuspalveluseminaari.fi/pelastuspalveluseminaari>
- Pessi, A. B., Martela, F., Paakkanen, M., Aaltonen, T., Santalahti-kustannus, & PS-kustannus. (2017). *Myötätunnon mullistava voima*. PS-kustannus.
- Puusa, A., Juuti, P., & Aaltio, I. (2020). *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Gaudeamus.
- Stenman, K., & Sariola, R. (2018). Osallisuusmallilla parempaa kaupunkia– Helsinki esimerkkinä. Teoksessa S, Hirvonen & S, Puolitaival (2018). *Vapaaehtoistoiminta nyt ja tulevaisuudessa* (ss. 34–36). Kansalaisareena.
- Vahti, J. (Juontaja) (2024). Turvallisuusympäristön murros [podcast-jakso] *Tulevaisuus podcast*. Sitra. Haettu 6.2.2025 osoitteesta <https://www.sitra.fi/artikkelit/turvallisuusympariston-murros/>
- Valli, R., & Aarnos, E. (2018). *Ikkunoita tutkimusmetodeihin: 1, Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle* (5., uudistettu painos). PS-kustannus.
- Vapaaehtoinen pelastuspalvelu. (n.d.). Haettu 7.12.2024 osoitteesta <https://vapepa.fi/>
- Vapaaehtoinen pelastuspalvelu. (1.12.2022). *Vapaaehtoisen pelastuspalvelun toimintaperiaatteet*. Haettu 7.12.2024 osoitteesta https://erj2u.upcloudobjects.com/vapepa_fi_media/wp-content/uploads/2024/08/09165925/Vapepa-toimintaperiaatteet-01122022-1.pdf
- Willberg, E., & Suomen itsenäisyyden juhlarahasto. (2015). *Vapaaehtoistoinnasta iloa monille: Hyvinvointia tukevan vapaaehtoistyön vastuut ja käytännöt*. Sitra.
- Vilka, H. (2021). *Tutki ja kehitä* (5., päivitetty painos). PS-kustannus.

LIITTEET

Liite 1. Saatekirje kyselylomakkeelle

The logo for HUMAK, featuring the word "HUMAK" in a bold, black, handwritten-style font with a registered trademark symbol (®) to the upper right. The logo is positioned on a white rectangular background that is slightly tilted upwards to the right, set against a larger orange rectangular background.

Arvoisa Pelastuspalveluseminaariin osallistuja, vastaathan kyselyyn!

Opinnäytetyö, Yhdessä-Kaikilla toiminnan tasoilla, toteutetaan Humanistisessa ammattikorkeakoulussa syksyn -24 ja kevään -25 aikana.

Opinnäytetyön tavoite on tehdä näkyväksi, miten pelastuspalveluseminaarit ovat lisänneet, kehittäneet ja tiivistäneet yhteistyötä yhteistoimintaharjoitusten kautta, sekä tuoda esiin yhteistoiminnan kautta syntyneitä tuloksia.

Kyselyyn vastaamalla autat tuomaan opinnäytetyöhön laajemman otannan ja samalla saat oman äänesi kuuluviin ja voit esittää mahdollisia toiveita tai ideoita tulevista seminaareista.

Kyselyyn vastaaminen on täysin vapaaehtoista ja vastaaminen tapahtuu anonymisti.

Vastaamiseen on aikaa lauantaihin 26.10.24 asti, eli seminaarin päätyttyä kysely tulisi olla palautettuna.

Kiitos osallistumisesta!

Opinnäytetyö tullaan julkaisemaan julkisessa Theseus tietokannassa, josta se on vapaasti luettavissa. Tulokset esitellään myös vuoden 2025 pelastuspalveluseminaarissa.

Liite 2. Kyselylomake

 The logo for HUMAK is displayed in a bold, black, handwritten-style font. It is positioned on a white rectangular background that is slightly tilted upwards to the right. This white background is set against a larger orange rectangular background that spans the width of the page.

Osallistun pelastuspalveluseminaariin

vapaaehtoisena

Viranomaisena

Muussa tapauksessa

Oletko osallistunut seminaariin aiemmin?

kyllä

En

Jos vastasit edelliseen kyllä, kerro montako kertaa. _____

Miten tarpeellisena olet kokenut seminaarit?

Mitä mieltä olet seminaarien jatkosta, onko niille tarvetta? _____

Jos vastasit edelliseen kyllä, kerro miksi mielestäsi seminaareille ja yhteistoimintaharjoituksille on tarvetta?

Onko mielessäsi kehittämiskohteita, mitä olisi hyvä harjoitella tulevissa seminaareissa?

Onko sinulla toiveita tai ideoita tuleviin seminaareihin?

Haluaisitko esittää jonkin toiveen/ osa-alueen seminaarin puheenvuoroihin?

Liite 3. Haastatteluiden apukysymykset.

The logo for HUMAK is displayed in a stylized, bold, black font. The letters are slightly slanted to the right. A registered trademark symbol (®) is located at the top right of the letter 'K'. The logo is positioned on a white rectangular background that is partially overlaid by a thick orange horizontal bar.

Millä tavalla pelastuspalveluseminaarit ja yhteistoimintaharjoitukset ovat mielestänne

Kehittäneet viranomaisten ja vapaaehtoisten yhteistyötä?

Lisänneet yhteistyötä?

Tiivistäneet yhteistyötä?

Miten tarpeellisena olet kokenut seminaarit?

Mitä mieltä olet seminaarien jatkosta, onko niille tarvetta?

Miksi seminaareille on tarvetta?

Miksi seminaareille ei ole tarvetta?

Onko mielessäsi kehittämiskohteita, mitä olisi hyvä harjoitella tulevilla seminaareissa?

Millä tavalla näet yhteistyön merkityksen tulevaisuudessa?

Onko mahdollisesti yhteistyön laajenemiselle, uusille tehtäville, sektoreille tilausta?

Kauanko olet ollut mukana pelastuspalveluseminaareissa?

Missä roolissa?

Mitä toiveita sinulla on tulevia seminaareja ajatellen?

Mitä haluaisit yhteistoimintaharjoituksissa harjoiteltavan?